

**AINEISTOA
VSDTP:n OHJELMAN
LAATIMISTA VARTEN¹**

*Kirjoitettu tammi—huhtikuussa 1902
Julkaistu ensi kerran v. 1924
II Lenin-kokoelmassa*

*Julkaistaan
käsikirjoituksen mukaan*

Творения Чрезвычайной
Российской Соц. Дем. Работы Наркома!

[A]

(1) Все Имперские республиканские учреждения, включая
Венедикто в России, все также являются союзом
смысла и приращивания к той камидефактурной
сущности и производимости.

(2) Непосредственное учреждение в области науки
и техники из массы, что является производимым
смысла все также восточнее и западнее. Восточ-
но-азиатская часть среднего производимости (ге-
ометрия и квадратная, олимпиада и математика, француз-
ская дуга и прочие средства сообразности) соот-
ветствующая в русском производимости к
звучающему смыслу камидефактурной и запад-
но-азиатской производимости, так же является
сообразностью. Мелкие самодельные

1) Изучение с. к. обзоры

HUOMAUTUKSIA PLEHANOVIN ENSIMMÄISEEN OHJELMALUONNOKSEEN

PLEHANOVIN TEKSTI

I. Nykyisen yhteiskunnan tärkeimmän taloudellisen erikoisuuden muodostaa kapitalististen tuotantosuhteiden herruus siinä,

s.o. tuotannon ja tavarankierron välineiden kuulumisen määrältään hyvin pienilukuiselle kapitalistiluokalle,

kun taas väestön enemmistön muodostavat proletaarit,

jotka eivät omista muuta kuin työvoimansa eivätkä voi tulla toimeen muuten kuin myymällä sitä.

Sen vuoksi se joutuu työllään kapitalistien tulot luovien palkkailaisten riippuvaiseen asemaan.

II. Kapitalististen tuotantosuhteiden herruuden ala laajenee yhä enemmän sitä mukaa kuin tekniikan keskeytymätön täydellistyminen

LENININ HUOMAUTUKSET

1. sivu. № 1 — Kapitalismi ei ole nykyisen yhteiskunnan „erikoisuus”, vaan sen taloudellinen järjestelmä, talousmuoto y.m.s.

№ 2 — Tuotantovälineet eivät kuulu yksinomaan kapitalisteille, vaan myös maanomistajille ja pientuotajille.

№ 3 — Monissa maissa proletariaatti ei muodosta väestön enemmistöä.

№ 4 — Proletariaatti omistaa eräitä kulutustarvikkeita (ja osaksi myös tuotantovälineitä).

2. sivu. № 5. + maanomistajien.

2. sivulle. Ei tekniikan täydellistyminen, vaan yksityisomistus pakkoluovuttaa ja verelendet * pientuottajan.

* — saattaa köyhyyteen. Toim.

lisää suurten liikeyritysten taloudellista merkitystä ja siten

vähentää itsenäisten pientuottajien määrää, supistaa niiden merkitystä yhteiskunnan taloudellisessa elämässä

ja paikoitellen muuttaa ne suorastaan suurten liikkeenharjoittajain vasalleiksi ja veronmaksajiksi.

III. Kapitalistiset tuotantosuhteet painavat yhä voimakkaammin ja voimakkaammin työväenluokkaa sitä mukaa, kun teknillinen edistys, joka lisää työn tuottavuutta, antaa kapitalisteille sekä aineellisen mahdollisuuden työläisten riiston tason kohottamiseen.

№ 6 — „ja siten”?? Tekniikan kasvu sinänsä ei voi lisätä suurten liikeyritysten taloudellista merkitystä. Tekniikan kasvu (+ eräät taloudelliset muutokset, kuten myyntiehtojen muutokset etc.*) johtaa pientuotannon syrjäyttämiseen suurtuotannon taholta.

№ 6—7. Kapitalismi ei aina „vähennä pientuottajain määrää” (suhteellista, ei ehdottomasti absoluuttista, olletikaan Venäjällä).

(Pakkoluovuttaa ja polkee sekä saattaa köyhyyteen... kapitalismi — pientuottajan.)

2. sivu. № 7. Vähentää pienten merkitystä = lisää suurten taloudellista merkitystä (se on aivan samaa).

№ 8 — Suorastaan — on pyyhittävä pois. Tuottajan tuotantovälineistä eristämisen prosessia ei ole osoitettu.

Alkuperäisen luonnoksen 3. sivu.

№ 9. + ja pientuottajia (talonpojat on yleensä mainittava erikseen).

* — et cetera — ja niin edespäin. *Toim.*

että myös muuttaa tämän mahdollisuuden todellisuudeksi, saaden aikaan työvoiman kysynnän suhteellisen vähenemisen samalla kun sen suhteellinen ja absoluuttinen tarjonta kasvaa.

IV. Työn tuottavuuden kehitys ei ainoastaan ole korottamatta työvoiman hintaa, vaan, päinvastoin, on hyvin usein välittömänä syynä sen alenemiseen. Näin ollen teknillinen edistys, joka merkitsee yhteiskunnallisen rikkauden lisääntymistä, aiheuttaa kapitalistisessa yhteiskunnassa yhteiskunnallisen epätasa-arvoisuuden kasvua, omistavien ja omistamattomien välisen välimatkan suurenemista, voimistaa työläisten taloudellista riippuvaisuutta kapitalisteista.

V. Asiain ollessa näin kapitalistisessa yhteiskunnassa ja kapitalististen maiden välisen kilpailun yhä kasvaessa maailmanmarkkinoilla tavaroiden myynti jää välttämättömyyden pakosta jälkeen niiden tuotannosta, mikä aika ajoittain aiheuttaa enemmän tai vähemmän ankaria teollisuuspulua, joita seuraa enemmän tai vähemmän pitkäaikaisia teollisuus-

№ 10 — aiheuttaen tai synnyttäen.

3. sivu — esitetty sangen vaikeatajuisesti, abstraktisesti. „Erfurtin ohjelmassa”² on paljon paremmin: „...liikatyöläisten armeija kasvaa”, — „toimeentulon epävarmuus lisääntyy”.

4. sivu — „työvoiman hinta” sangen usein alenee (myös kovin abstraktisesti sanottu; = yhä pahempi riisto, sorto, köyhyys, polkeminen). „Näin ollen” aiheuttaa epätasa-arvoisuuden kasvua. Tämän mukaan epätasa-arvoisuuden kasvua synnyttää muka ainoastaan palkkatyöläisen riiston kasvu (lisääntyminen), silloin kun sitä synnyttää:

1) pientuottajan pakko-
luovuttaminen + 2) pientuottajan köyhtyminen + 3) riiston kasvu + 4) reserviarmeijan kasvu.

5. sivu. Onko ohjelmassa tarpeellista osoittaa pulien *syitä*? Jos on, niin puutteellisuutena on se, että on osoitettu 2 syytä: 1) yhteiskunnallisen epätasa-arvoisuuden kasvu („asiain ollessa näin”, s. 4) + 2) kilpailun kasvu. Ei ole osoitettu pulien perussyitä = Plan-

den lamakausia, jotka vieläkin enemmän

vähentävät pientuottajien lukua ja niiden taloudellista merkitystä,

mikä entisestään lisää palkkatyön riippuvaisuutta pääomasta

ja entistä nopeammin johtaa proletariaatin ja pientuottajain aseman suhteelliseen ja paikoin myös absoluuttiseen huonontumiseen.

VI. Mutta samaan aikaan, kun nämä kapitalismin väistämättömät ristiriidat kehittyvät, kasvaa myös työväenluokan tyytymättömyys nykyistä asiointilaa kohtaan, sen taistelu kapitalistiluokkaa vastaan kärjistyy ja sen keskuudessa leviää yhä laajemmin ja nopeammin tietoisuus siitä,

losigkeit *, yksityistä omistamista tuotannon ollessa yhteiskunnallista.

Sivut 5—6: Pientuottajain „*taloudellisen merkityksen*” väheneminen on liian abstraktinen termi. Pakkoluovuttaa (= vähentää lukumäärää?) ja verelendet.

6. sivu — palkka-„*työn*”? Eiköhän olisi parempi *työläisten*?

6. sivu — pulan seuraukset — *aseman suhteellinen ja absoluuttinen huonontuminen*. Eiköhän olisi parempi sanoa suoraan: työttömyys, työläisten ja pientuottajain kurjistuminen.

7. sivu — tyytymättömyyden asemesta — *kihtymys*.

7. sivu — tietoisuuden leviäminen ($-\gamma$) on pantu kihtymyksen ($-\alpha$) ja taistelun ($-\beta$) kärjistymisen kasvun *rinnalle*. Mutta α ja β ovat luonnonvoimaisia, mutta γ — on *meidän* tuotava.

* — suunnitelmallisuuden puuttumista. *Toim.*

että se voi vain omin ponnistuksin suistaa alas sen hartioilla olevan taloudellisen riippuvaisuuden ikeen ja että tämän ikeen suistamiseksi tarvitaan sosiaalinen vallankumous, s.o. kapitalististen tuotantosuhteiden hävittäminen, tuotteiden tuotanto- ja kiertokulkuvälineiden siirtyminen yhteiskunnalliseen omistukseen.

VII. Tämä proletariaatin vallankumous tulee olemaan koko nykyään sorretun ja kärsivän ihmiskunnan vapauttamista, koska se tekee lopun kaikista sortomuodoista ja ihmisen harjoittamasta toisen ihmisen riistosta.

VIII. Tavarain kapitalististen tuotannon vaihtamiseksi tuotteiden tuotannon sosialistiseksi organisaatioksi yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämistä varten ja sen kaikkien jäsenten hyvinvoinnin turvaamista varten, oman vallankumouksensa suorittamiseksi

on proletariaatilla oltava käsissään poliittinen valta, joka tekee siitä tilanteen herran ja antaa sille tilaisuuden kaikkien niiden esteiden säälimättömään murskaamiseen, joita se kohtaa tiellään kulkiessaan suureen päämääräänsä. Tässä mielessä proletariaatin

7. sivu — „vain omin ponnistuksin”. Parempi on sanoa yleisemmin: *voi olla vain työväenluokan asia* y.m.s.

Sivut 7—8. 1) kapitalististen tuotantosuhteiden hävittäminen? — Tavaratuotannon *vaihtaminen** sosialistiseen tuotantoon**, 2) riistäjien pakkoluovutus, 3) tuotantovälineiden siirtyminen *yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi?* yksityisomistuksen muuttaminen yhteiskunnalliseksi omistukseksi.

9. sivu — epäselvä*** „yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämistä varten ja sen kaikkien jäsenten hyvinvoinnin turvaamista varten”. *Tämä ei riitä:* (vertaa „Erfurtin ohjelmaan” „korkein hyvinvointi ja kaikinpuolinen sopusuhtainen täydellistyminen”).

9. sivu. „Tilanteen herra”, „murskata säälittä”, „diktaattori”??? (Meidän puolestamme on sosiaalinen vallankumous riittävä.)

* Kuten on sanottukin, ss. 8—9.

** Pitää selittää, minkälaista tuo sosialistinen tuotanto on.

*** Sana „epäselvä” on Leninin käsikirjoituksessa kirjoitettu sanojen „tarpeiden tyydyttämistä” yläpuolelle. *Toim.*

diktatuuri muodostaa sosiaalisen vallankumouksen välttämättömän poliittisen ehdon.

IX. Mutta kansainvälisen vaihdon ja maailmanmarkkinain kehitys on luonut niin kiinteän yhteyden sivistysmaailman kaikkien kansojen kesken, että tämä suuri päämäärä voidaan saavuttaa vain kaikkien maiden proletaarien yhteisin ponnistuksin. Sen vuoksi nykyisen työväenliikkeen oli tultava ja se on jo kauan sitten tullut kansainväliseksi.

X. Venäjän sosialidemokratia pitää itseään proletariaatin maailmanarmeijan eräänä joukko-osastona, kansainvälisen sosialidemokratian osana.

XI. Se pyrkii samaan lopulliseen päämäärään, jonka kaikkien muiden maiden sosialidemokraatit asettavat itselleen.

Se osoittaa työläisten edessä heidän etujensa ja kapitalistien etujen sovittamattoman vastakohtaisuuden, selvittää heille proletariaatin suoritettavana olevan sosiaalisen vallankumouksen historiallisen merkityksen, luonteen ja ehdot, järjestää heidän voimansa herkeämättömään taisteluun heidän riistajiään vastaan.

10. sivu — nil*.

11. sivu.— „Samaan Endziel ***”. Miksi toistettu?

11. sivu. Kunpa ei menisi sekaisin? — „sama Endziel” — ja heti rinnalla sosialidemokraattisen puolueen *tehtävä*: 1) Osoitettava työläisten *edessä* (?) heidän etujensa ja kapitalistien etujen sovittamaton vastakohtaisuus. 2) Selvitettävä heille sosiaalisen vallankumouksen merkitys, luonne ja ehdot (+ vallankumouksen välttämättömyys?).

Saksalaisilla on voimakkaammin: weisen naturnotwendiges Ziel ***. 3) Järjestettävä heidän voimansa herkeämättömään taisteluun *heidän riistajiään*

* — Nihil — ei mitään. *Toim.*

** — lopulliseen päämäärään. *Toim.*

*** — osoitettava luonnollisen välttämätön päämäärä. *Toim.*

vastaan (NB? * + hallitusta vastaan?) + ? johdettava proletariaatin taistelua.

1) sisältyy 2.). 1)— liian ahdas. Pitäisi olla: α osoitettava lopullinen päämäärä, β luotava vallankumouksellisten järjestö proletariaatin taistelun johtamista varten.

XII. Mutta sen lähimmät päämäärät muuttuvat sen vuoksi, että meillä olevat monilukuiset esikapitalistisen — maaorjuudellisen — yhteiskuntajärjestelmän jätteet painavat hirvittävänä taakana koko työtätekevää väestöä ja ovat pahin niistä esteistä, jotka jarruttavat Venäjän työväenliikkeen menestystä.

12. sivu. „Maaorjuudellisen järjestelmän jätteet... painavat hirvittävänä taakana koko työtätekevää väestöä” (+ tuotantovoimien kehityksen hidastuminen + elinehtojen huonontuminen + pidetään koko kansaa pimeydessä ja poljetussa asemassa)— pahin este (= jätteet)? (Mitä nämä jätteet ovat? Itsevaltius + kaikki muut? Tämä on sanottu *alempana*.)

Venäjän sosialidemokraattien täytyy toistaiseksi vasta tavoitella sellaisia juridisia laitoksia, jotka edistyneimmissä kapitalistisissa maissa jo ovat olemassa muodostaen luonnollisen oikeusperusteisen täydennyksen kapitalistisiin tuotantosuhteisiin

12—13: on tavoiteltava *sellaisia (?) juridisia* laitoksia, jotka edistyneimmissä maissa *jo (?) ovat* olemassa. (On sanottava selvemmin. Vaikeatajuista.)

ja ovat välttämättömiä sen luokkataistelun täydellistä ja kaikinpuolista kehittämistä varten, jota palkkatyö käy pääomaa vastaan.

13. sivu — palkkatyö? — työläiset, työväenluokka käy taistelua kapitalistiluokkaa vastaan täydellisen vapautumisensa puolesta.

Ja koska tsaristinen itsevaltius, joka on yhteiskunnan tulevalle kehitykselle huomattavin ja vahingollisin vanhan maaorjuudellisen järjestelmän jäte, ei lainkaan sovi yhteen näiden juridisten laitosten kanssa, ja koska se olemuksensa vuoksi ei voi olla olematta proletaarien vapausliikkeen pahin ja vaarallisin vihollinen,

niin Venäjän sosialidemokraatit asettavat lähimmäksi poliittiseksi tehtäväkseen monarkian kukistamisen.

13. sivu. Itsevaltius ei sovi yhteen näiden juridisten laitosten kanssa (poliittisen vapauden kanssa??).

14. sivu. Koska *itsevaltius* ei sovi yhteen — *monarkian* kukistaminen (epäsuhde).

Kirjoitettu tammikuun alussa 1902

VENÄJÄN SOSIALIDEMOKRAATTISEN TYÖVÄENPUOLUEEN OHJELMALUONNOS *

[A]

I. Tavaratuotanto kehittyä Venäjällä yhä nopeammin, kapitalistinen tuotantotapa saa siinä yhä täydellisemmän herruuden.

II. Tekniikan herkeämätön täydellistyminen johtaa siihen, että suurtuotanto yhä enemmän syrjäyttää pientuotantoa. Tuotantovälineiden (maan ja tehtaiden, työvälineiden ja koneiden, rautateiden ja muiden kulkuvälineiden) tärkein osa keskittyy kapitalistien ja suurmaanomistajain verrattain vähäisen ryhmän käsiin heidän yksityisomaisuutenaan. Itsenäiset pientuottajat (talonpojat, kotiteollisuudenharjoittajat, käsityöläiset) joutuvat yhä suuremmissa määrässä taloudelliseen häviöön menettäen tuotantovälineet ja muuttuen siten proletaareiksi tai joutuen pääoman palvelijoiksi ja pakkoveronmaksajiksi. Yhä suurempi työntekijäin määrä on pakoitettu turvautumaan työvoimansa myyntiin, muuttumaan palkkatyöläisiksi, jotka ovat riippuvaisia omistajista ja jotka työllään luovat näiden rikkaudet.

III. Mitä pitemmälle eteenpäin teknillinen edistys menee, sitä enemmän työvoiman kysynnän kasvu jää jälkeen sen tarjonnan kasvusta, sitä suurempi mahdollisuus kapitalisteilla on kohottaa työläisten riiston tasoa. Toimeentulon epävarmuus ja työttömyys, riiston ies ja kaikenlainen alennus tulee yhä laajempien työtätekevien väestökerrosten osaksi.

* Tämän luonnoksen periaatteellisen osan muodostaa toimituksen erään jäsenen Freyn³ ehdottama luonnos (jonka hän on laatinut G. V. Plehanovin alkuperäisen luonnoksen perusteella). Käytännöllisen osan (alempana osoitetusta paikasta loppuun asti) esittää koko komissio, s.o. toimituksen viisi jäsentä.

IV. Teollisuuspulat, joita kapitalismin perusristiriidat kiertämättömästi aiheuttavat, kärjistävät tätä prosessia entisestään. Rinnan joukkojen köyhyyden ja kurjuuden kanssa esiintyy samanaikaisesti yhteiskunnallisen rikkauten tuhlaamista, mikä johtuu siitä, että tuotetuille tavaroille ei löydy menekkiä.

V. Yhteiskunnallisen ja yhä enemmän yhteiskunnallistuvan työn tuotantovoimien jättiläiskehitystä seuraa näin ollen se, että väestön mitätön vähemmistö monopolisoi tämän kehityksen kaikki tärkeimmät edut. Yhteiskunnallisen rikkauten kasvun ohessa kasvaa yhteiskunnallinen epätasa-arvoisuus, omistavien luokan (porvariston) ja proletariaatin luokan välinen kuilu syvenee ja laajenee.

[B]

VI. Mutta samaan aikaan, kun kaikki nämä kapitalismin kiertämättömät ristiriidat kasvavat ja kehittyvät, kasvaa proletariiden lukumäärä ja yhtenäisyys, tyytymättömyys ja kiihtymys, kärjistyy työväenluokan taistelu kapitalistien luokkaa vastaan, kasvaa pyrkimys kapitalismin sietämättömästä orjuudesta vapautumiseen.

VII. Työväenluokan vapauttaminen voi olla vain työväenluokan oma asia. Nykyisen yhteiskunnan kaikki muut luokat ovat olevan taloudellisen järjestelmän perusteiden säilyttämisen kannalla. Työväenluokan todellista vapautumista varten on välttämätöntä kapitalismin koko kehityksen valmistelema sosiaalinen vallankumous, s.o. tuotantovälineiden yksityisomistuksen hävittäminen, niiden siirtyminen yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi ja kapitalistisen tavara-tuotannon vaihtaminen tuotteiden tuotannon sosialistiseen organisaatioon koko yhteiskunnan laskuun, sen kaikkien jäsenten täydellisen hyvinvoinnin ja vapaan, kaikinpuolisen kehityksen turvaamista varten.

VIII. Tämä proletariaatin vallankumous hävittää kokonaan yhteiskunnan luokkajaon ja siis myös kaikenlaisen sosiaalisen ja poliittisen epätasa-arvoisuuden, mikä tästä jakaantumisesta johtuu.

IX. Tämän sosiaalisen vallankumouksen suorittamiseksi on proletariaatin valloittettava poliittinen valta, mikä tekee proletariaatista tilanteen herran ja antaa sille mahdollisuuden poistaa kaikki esteet, jotka ovat sen suureen päämäärään johtavalla tiellä. Tässä mielessä proletariaatin dikta-

tuuri on sosiaalisen vallankumouksen välttämätön poliittinen ehto.

X. Venäjän sosialidemokratia asettaa tehtäväkseen osoittaa työläisille heidän etujensa ja kapitalistien etujen sovittamattoman vastakohtaisuuden — tehdä selväksi proletariaatille sen sosiaalisen vallankumouksen historiallinen merkitys, luonne ja ehdot, joka sen on suoritettava, — järjestää vallankumouksellista luokkapuoluetta, joka kykenee johtamaan proletariaatin taistelua sen kaikissa ilmenemis- muodoissa.

XI. Mutta kansainvälisen vaihdon ja maailmanmarkkinoita varten tapahtuvan tuotannon kehittyminen on luonut niin kiinteän yhteyden sivistysmaailman kaikkien kansojen kesken, että nykyisen työväenliikkeen oli tultava ja se on jo kauan sitten tullut kansainväliseksi. Ja Venäjän sosialidemokratia pitää itseään proletariaatin maailmanarmeijan eräänä joukko-osastona, kansainvälisen sosialidemokratian osana.

XII. Venäjän sosialidemokratian lähimpien päämäärien muotoa kuitenkin muuttaa huomattavasti se, että meillä olevat esikapitalistisen, maaorjuudellisen yhteiskuntajärjestelmän monilukuiset jätteet hidastuttavat tavattomasti tuotantovoimien kehitystä, tekevät proletariaatin luokkataistelun täydellisen ja kaikinpuolisen kehityksen mahdottomaksi, alentavat työtätekevän väestön elintasoja, synnyttävät monimiljoonaisen talonpoikaiston poiskuolemisen aasialaisen barbaarisia muotoja, pitävät koko kansaa pimeydessä, oikeudettomuudessa ja poljettuna.

XIII. Huomattavin näistä maaorjuusjärjestelmän jätteistä, koko tämän barbaarisuuden voimakkain tuki on tsaristinen itsevaltius. Se on proletariaatin vapausliikkeen ja koko kansan kulttuurikehityksen pahin ja vaarallisin vihollinen.

[C]

Siksi * Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue asettaa lähimmäksi poliittiseksi tehtäväkseen tsaristisen itsevaltiuden kukistamisen ja sen vaihtamisen demokraattiseen perustuslakiin pohjautuvaan *tasavaltaan* perustuslain turvatessa:

* Tästä alkaen — koko komission hyväksymä.

1) kansan itsevallan, s.o. kaiken korkeimman valtioval-
lan keskittämisen kansan edustajista muodostetun lakiasää-
tävän kokouksen käsiin;

2) yleisen, yhtäläisen ja välittömän äänioikeuden niin
lakiasäättävän kokouksen kuin myös kaikkien paikallisten
itsehallintoelinten vaaleissa jokaiselle 21 vuotta täyttä-
neelle kansalaiselle; salaisen äänestyksen kaikissa vaa-
leissa; oikeuden jokaiselle valitsijalle tulla valituksi mihin
edustuslaitokseen tahansa; palkan kansanedustajille;

3) kansalaisten henkilöllisyyden ja asunnon koskematto-
muuden;

4) rajoittamattoman omantunnon-, sanan-, paino-,
kokoontumis-, lakko- ja yhdistymisvapauden;

5) liikkumis- ja elinkeinovapauden;

6) säätyjen hävittämisen ja kaikkien kansalaisten täy-
dellisen tasa-arvoisuuden sukupuolesta, uskontunnustuk-
sesta ja rodusta riippumatta;

7) itsemääräämisoikeuden tunnustamisen kaikille valta-
kunnan kokoonpanoon kuuluville kansakunnille;

8) oikeuden jokaiselle kansalaiselle vetää mikä virkamies
tahansa vastaamaan oikeudessa tarvitsematta tehdä vali-
tusta päällystölle;

9) vakituisen sotaväen vaihtamisen yleiseen kansan
aseistamiseen;

10) kirkon erottamisen valtiosta ja koulun erottamisen
kirkosta;

11) maksuttoman ja pakollisen yleisen oppivelvollisuu-
den 16 ikävuoteen asti; köyhien lasten turvaamisen ravin-
nolla, vaatetuksella ja opetusvälineillä valtion kustannuk-
sella.

[D]

Työväenluokan etujen suojelemiseksi ja sen taistelukun-
toisuuden kohottamiseksi * Venäjän sosialidemokraattinen
työväenpuolue vaatii:

1) kaikkien palkkatyöläisten työpäivän rajoittamista
kahdeksaan tuntiin vuorokaudessa;

* Freyn ehdotus: muutettava tämän kappaleen alku seuraavalla tavalla:
„Työväenluokan suojelemiseksi fyysilliseltä ja siveelliseltä rappeutumiselta kuin
myöskin sen kuntoisuuden kohottamiseksi taistelua varten vapautuksensa puo-
lesta...”

2) vähintään 36 tuntia yhtämittaa kestävästä jokaviikkoi-
sen levon säätämistä lailla kummankin sukupuolen palkka-
työläisille kansantalouden kaikilla aloilla;

3) ylitöiden täydellistä kieltämistä;

4) yötyön (kello 9:stä illalla kello 5:een aamulla) kieltä-
mistä kansantalouden kaikilla aloilla lukuunottamatta niitä
aloja, joilla se teknillisistä syistä on ehdottoman välttämä-
töntä;

5) kieltämään liikkeenharjoittajia käyttämästä palkka-
työssä 15 vuotta nuorempia lapsia;

6) kieltämään naistyövoiman käytön niillä aloilla, joilla
työ on epäterveellistä erikoisesti naisen elimistölle;

7) määräämään lainsäädännöllisesti työnantajain siviili-
oikeudellinen vastuu onnettomuustapauksista tai vahin-
gollisista työehdoista tuotannossa johtuvasta työläisten
täydellisestä tai osittaisesta työkykynsä menettämisestä;
vapauttamaan työläinen velvollisuudesta todistaa, että mai-
nittu työkyvyn menetys on tapahtunut työnantajan syystä;

8) kieltämään työpalkan maksaminen tavaroina*;

9) valtionavustusten maksamista korkeaikäisille, työ-
kykynsä menettäneille työläisille;

10) tehdastarkastajain lukumäärän suurentamista; nais-
tarkastajain määräämistä niille aloille, joilla naistyövoima
on vallitsevana; säätämään tehdaslakien noudattamisen
valvonta työläisten valitsemien ja valtiolta maksun saavien
edustajien avulla sekä palkkataksojen laadinnan ja tavaroi-
den raakkauksen valvonnan työläisten valitsemien edusta-
jien taholta;

11) säätämään paikallisten itsehallintoelinten taholta
työläisten valitsemien edustajien osanotolla niiden asuin-
huoneistojen saniteettitilan valvonta, joita yrittäjät antavat
työläisille, samoin kuin näiden huoneistojen sisäisen jär-
jestyksen ja niiden vuokrausehtojen valvonta — tarkoituk-
sena suojella palkkatyöläisiä työnantajain sekaantumiselta
heidän elämäänsä ja toimintaansa yksityishenkilöinä ja
kansalaisina;

12) säätämään oikein järjestetty ja kaikinpuolinen työ-
ehtojen saniteettivalvonta kaikissa palkkatyötä käyttävissä
tuotantolaitoksissa;

* Freyn ehdotus: lisättävä tähän (tähän samaan pykälään): „määräämään
lainsäädännöllisesti, että kaikissa työläisten palkkausta koskevissa sopimuksissa
pitää maksuaikana olla viikko”.

13) tehdastarkastuksen valvonnan ulottamista käsityö-, kotityö- ja kotiteollisuustuotantoon sekä valtion tuotantolaitoksiin;

14) rikosoikeudellisen vastuun säätämistä työnsuojelulakien rikkomisesta;

15) kieltämään työnantajia tekemästä rahallisia poisvetoja työpalkasta riippumatta siitä, minkä johdosta tai mihin tarkoitukseen niitä tehdään (sakot, raakkaus y.m.);

16) perustamaan kansantalouden kaikille aloille tuotantooikeuksia työläisten ja työnantajain edustajista tasavertaisesti.

[E]

Venäjän valtiotalouden demokratisoimiseksi Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue sitä paitsi vaatii: kaikkien välillisten verojen poistamista ja progressiivisen tuloveron säätämistä.

Vanhan maaorjuusjärjestelmän jätteen poistamiseksi se taas tulee vaatimaan*:

1) lunastus- ja veromaksujen sekä kaikkien niiden rasi- tusten lakkauttamista, jotka nykyään lankeavat talonpoikaiston — veronalaisen säädyn — kannettavaksi;

2) yhteistakuun sekä kaikkien niiden lakien lakkauttamista, jotka rajoittavat talonpojan määräysvaltaa maansa suhteen;

3) lunastus- ja veromaksujen muodossa kansalta otettujen rahasummien palauttamista; tässä tarkoituksessa luostarien omaisuuden ja apanaasitilojen konfiskointia sekä niiden suurten aatelisten maanomistajain, jotka ovat käyttäneet lunastuslainoja, verottamista erikoisella maa- verolla; tätä tietä hankittujen summien siirtämistä erikoiseen kansanrahastoon kyläyhdyksuntien kulttuuri- ja hyväntekeväisyystarkoituksiin;

4) talonpoikaiskomiteoiden muodostamista:

a) niiden maiden kyläyhdyksunnille palauttamiseksi (pakkoluovuttamalla tai — siinä tapauksessa, jos maa on siirtynyt toiselta toiselle, — lunastamalla j.n.e.), jotka on leikattu pois talonpojilta maaorjuuden hävittämisen aikana

* Freyn ehdotus: lisättävä tähän sanat: „ja maaseudun luokkataistelun vapaan kehityksen etuja silmälläpitäen”, joten koko kappale kuuluisi näin: „Vanhan maaorjuusjärjestelmän jätteen poistamiseksi ja maaseudun luokkataistelun vapaan kehityksen etuja silmälläpitäen Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue taas tulee vaatimaan:”

ja jotka tilanherrain käsissä ovat talonpoikain orjuuttamisvälineenä;

b) Uralilla, Altailla, Läntisellä alueella ja valtakunnan muilla alueilla säilyneiden maaorjuusjärjestelmän jätteiden poistamiseksi;

5) että oikeuksille annetaan valtuudet alentaa ylettömän korkeita vuokramaksuja ja julistaa mitättömiksi luonteeltaan velkaorjuuttavia sopimuksia.

[F]

Pyrkiessään saavuttamaan lähimmät poliittiset ja taloudelliset päämääränsä * Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue kannattaa jokaista oppositio- ja vallankumousliikettä, joka on suunnattu Venäjällä vallitsevaa yhteiskunnallista ja poliittista järjestelmää vastaan, ja hylkää päättävästi kaikki ne reformatoriset suunnitelmat, joissa jokaista poliisivalvonnan laajentamistoimenpidettä työtätekevien joukkojen suhteen kuvaillaan askeleeksi sosiaalisen kysymyksen ratkaisua kohti **.

Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue on puolestaan varmasti vakuuttunut siitä, että mainittujen poliittisten ja sosiaalisten uudistusten täydellinen, johdonmukainen ja kestävä toteuttaminen on saavutettavissa vain itsevaltiuden kukistamisen ja koko kansan vapaasti valitseman Perustavan kokouksen koollekutsumisen tietä.

*Kirjoitettu tammikuun lopulla —
helmikuun alussa 1902*

* Freyn ehdotus: muutettava kappaleen alku tällaiseksi: „Mainittujen vaatimusten puolesta taistelllessaan Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue” j.n.e.

** Freyn ehdotus: muutettava tämän kappaleen loppu tällaiseksi: „...suunnitelmat, jotka ovat yhteydessä johonkin poliisi- ja virkamiesvalvonnan laajentamiseen tai voimistamiseen työtätekevien joukkojen suhteen”.

KOLME KORJAUSTA OHJELMALUONNOKSEEN

№ 1. II kappaleessa (A) sanojen: „Tekniikan herkeämätön täydellistyminen johtaa siihen, että suurtuotanto yhä enemmän syrjäyttää pientuotantoa” asemesta

otettava seuraava lause:

„Tekniikan täydellistyminen kulkee herkeämättä eteenpäin, suurtuotanto kehittyy yhä voimakkaammin, pientuotantoa yhä enemmän työnnetään syrjään tai se lamaantuu”.

№ 2. VII kappaleessa (B) sanojen: „Nykyisen yhteiskunnan kaikki muut luokat ovat olevan taloudellisen järjestelmän perusteiden säilyttämisen kannalla” jälkeen

lisättävä sanat:

„ja kapitalismin sorron alla tuhoutuva pientuottaja tulee todella vallankumoukselliseksi vain sikäli, mikäli se käsittää asemansa toivottomuuden ja siirtyy proletariaatin näkökannalle” —

ja edelleen alettava uusi kappale.

№ 3. XII kappaleessa (B) sanojen: „synnyttävät monimiljoonaisen talonpoikaiston poiskuolemisen aasialaisen barbaarisia muotoja” asemesta

otettava sanat:

„synnyttävät monimiljoonaisen talonpoikaiston riiston aasialaisen barbaarisia muotoja sekä tuskallisen poiskuolemisen”.

HUOMAUTUKSIA PLEHANOVIN TOISEEN OHJELMALUONNOKSEEN

Yleisimpänä ja tärkeimpänä puutteellisuutena, joka tekee tämän luonnoksen kelpaamattomaksi, pidän ohjelman *koko tyyppiä*, nimittäin: se ei ole käytännöllisesti taistelevan puolueen ohjelma, vaan Prinzipienerklärung*, se on pikemminkin ohjelma *oppilaita varten* (varsinkin sen kaikkein tärkein osasto, kapitalismin luonnehtimista koskeva osasto), ja sitä paitsi ensimmäisen luokan oppilaita varten, luokan, jolla puhutaan kapitalismista yleensä, muttei vielä Venäjän kapitalismista. Tämä tärkein puutteellisuus aiheuttaa myös suuren joukon toistamisia ja *ohjelma* muuttuu *kommentaareiksi*. Koetan todistaa tämän käsittelemällä ohjelmaa kohta kohdalta ja tekemällä sitten yleisen yhteenvedon.

Sanoista „Kansainvälisen vaihdon kehitys” j.n.e. sanoihin: „on jo kauan sitten tullut kansainväliseksi” saakka (I § — siteerauksen helpottamiseksi nimitän jokaista kappaletta, s.o. jokaista uudelta riviltä alkavaa passusta — pykäläksi ja numeroin ne järjestyksessään).

Sisältöön nähden ei ole mitään vastaväitteitä. Ainoastaan sanat „aikakautemme suuri vapausliike” ovat tarpeettomia, sillä työväenliikkeen vapausluonteesta puhutaan paljon ja konkreettisesti alempana.

Sitten tämä kappale ei ole mielestäni oikeassa paikassa. Venäjän sosialidemokraattisen puolueen ohjelman tulee alkaa Venäjän kapitalismin luonnehtimisesta (ja syyttämisestä), ja vasta sen jälkeen on korostettava liikkeen

* — deklaraatio, periaatteiden julistus. *Toim.*

kansainvälistä luonnetta, liikkeen, joka muodoltaan — „Kommunistisen manifestin” sanoja käyttäaksemme — on alussa välttämättä kansallista ⁴.

II §. „Venäjän sosialidemokraatit seisovat kansainvälisellä perustalla samoin kuin kaikkien muidenkin maiden sosialidemokraatit. He pitävät puoluettaan proletariaatin maailmanarmeijan eräänä joukko-osastona, kansainvälisen sosialidemokratian osana”.

Alleviivaamani sanat ovat tarpeettomia, sillä ne eivät lisää kerrassaan mitään siihen, mitä on sanottu tämän edellä ja tämän jäljessä. Nämä tarpeettomat sanat vain heikentävät sanojen „joukko-osasto” ja „osa” aivan riittävästi ja selvästi ilmaisemaa ajatusta.

III §. „He pyrkivät samaan lopulliseen päämäärään kuin kaikkien muidenkin maiden sosialidemokraatit”.

Myöskin tarpeettomia sanoja, jotka on toistettu *kahdesti* alempana XIII §:ssä („kansainvälisen sosialidemokratian kaikkien ponnistusten lopullinen päämäärä” j.n.e.) ja XVII §:ssä („yhteisen lopullisen päämäärän yhtenäisyys”). Juuri siksi armeijan „joukko-osasto” onkin joukko-osasto, että se pyrkii samaan päämäärään.

IV §. „Tämän kaikkien maiden sosialidemokraattien yhteisen” (taaskin tarpeetonta toistamista) „lopullisen päämäärän määrää porvarillisen yhteiskunnan kehityksen luonne ja kulku”.

Tarpeettomia sanoja nekin, sillä edelleen onkin juuri näytetty, *miten* porvarillisen yhteiskunnan kehityksen luonne ja kulku „määräävät” tämän lopullisen päämäärän. Tämä pykälä on jotain otsikon tai osan nimen tapaista. Mutta otsikot, jotka ovat oppikirjassa tai artikkelissa välttämättömiä, ovat ohjelmassa kerrassaan tarpeettomia. Alles, was im Programm überflüssig, schwächt es * (Engelsin huomautuksista Erfurtin ohjelman luonnokseen)⁵.

V § ja VI § (kuin myös VII §:n alku) aiheuttavat muodollisten huomautusten ohella erään yleisen ja perustavaa laatua olevan vastaväitteen, joka kohdistuu luonnoksessa hahmoteltua koko ohjelmatyyppiä vastaan.

Aluksi esitän tämän yleisen vastaväitteen (jonka tähden on välttämätöntä osittain puolustaa vastaluonnosta) ja siirryn sitten muodollisiin huomautuksiin.

* — Kaikki, mikä ohjelmassa on tarpeetonta, heikentää sitä. *Toim.*

V § antaa yleensä „kehittyneen” kapitalismin *definition*; VI § puhuu kapitalististen tuotantosuhdeiden „laajenemisesta” sitä mukaa kuin tekniikka edistyy ja suuret tuotantolaitokset kasvavat pienten vahingoksi (tai — pienten kustannuksella), s.o. sitä mukaa kuin suurtuotanto syrjäyttää pientuotantoa.

Tällainen esitystapa on epäloogillinen ja väärä.

Väärä se on siksi, että taisteleva proletariaatti ei opi tietämään sitä, mitä on kapitalismi, definitioista (kuten oppikirjojen mukaan opiskeltaessa), vaan tutustumisestaan käytännöllisesti kapitalismin *ristiriitoihin*, yhteiskunnan *kehitykseen* ja sen seurauksiin. Ja meidän on ohjelmassamme *määriteltävä* tämä kehitys, sanottava — mahdollisimman lyhyesti ja selvästi, — että *asiat kehittyvät niin ja niin*. Kaikki selitykset siitä, miksi se on nimenomaan niin eikä toisin, kaikki yksityisseikat perustendenssien ilmenebismuodoista on meidän jätettävä kommentaarien osalle. Mitä kapitalismi on, — se on käyvä itsestään selville siitä, kun luonnehdimme, että asia on (resp.* kehitty) niin ja niin.

Epäloogillinen se on siksi, että suurtuotannon aikaansaama pientuotannon syrjäyttämisen prosessi (VI §) sekä omistaviin ja proletaareihin yhteiskunnassa tapahtuvan jakaantumisen prosessi (V §) on *samaa prosessia*. Mutta luonnoksen sanamuoto ei ilmaise sitä. Luonnoksen mukaan on asia näin: *Ensimmäinen väittämä*. Kehittynyt kapitalismi on sitä, että palkkatyöläisiä käyttävä suurtuotanto on syrjäyttänyt pienen itsenäisen tuotannon huomattavalta osaltaan. *Toinen väittämä*. Kapitalismin herruus laajenee sitä mukaa kuin suurtuotanto syrjäyttää pientuotantoa...

Mielestäni nämä kaksi kappaletta pitäisi mainitusta syystä yhdistää samaksi kappaleeksi ja ilmaista siinä prosessi seuraavalla tavalla: tekniikan kasvu — pientuotannon syrjäyttäminen suurtuotannon taholta — tuotantovälineiden keskittyminen kapitalistien ja maanomistajain käsiin — itsenäisten pientuottajain taloudellinen häviö: heidän muuttumisensa proletaareiksi tahi pääomasta riippuvaisiksi.

Tällaista sanamuotoa (jollainen on yritetty muotoilla vastaluonnoksessa) vastaan väitetään:

* — respective — tai. *Toim.*

(1) Se kuvaa asian siten, ikään kuin Venäjän talonpoikaiston taloudellinen häviö (resp. suurmaanomistuksen muodostuminen Venäjällä j.n.e.) riippuisi *yksinomaan* kapitalismin kasvusta.

Tämä vastaväite tuntuu minusta perusteettomalta. Vastaväite kohdassa (nimenomaan ohjelman lopussa) on sanottu aivan selvästi, että meillä on lukematon määrä maaorjuuden jätteitä ja että nämä jätteet „barbarisoivat” kehitysprosessia. Mutta koska me pidämme kapitalismin kehitysprosessia Venäjän yhteiskunnallis-taloudellisen evoluution *perus*prosessina, on meidän nimenomaan alussa luonnehdittava *tämä* prosessi sekä *sen* ristiriidat ja seuraukset. Vain siten voimme ilmaista selvästi ajatuksemme siitä, että kapitalismin kehityksen, pientuotannon syrjäyttämisen, omaisuuden keskittymisen y.m. prosessi on käynnissä ja tulee käymään *huolimatta* maaorjuuden kaikista jätteistä ja kaikkien näiden jätteiden *yli*.

(2) Sanotaan, että väittäjä „suurtuotanto syrjäyttää yhä enemmän pientuotantoa” on „liian kategorinen”, „kaavaomainen” j.n.e.

Sen vuoksi minun on selitettävä, minkä seikkojen perusteella pidän tätä sanamuotoa *ainakin yhtä oikeana ja paljon mukavampana* kuin käsiteltävänä olevan luonnoksen sanamuotoa: „suurten liikeyritysten taloudellisen merkityksen suureneminen, pienten lukumäärän suhteellinen väheneminen, niiden osuuden supistuminen maan yhteiskunnallis-taloudellisessa elämässä”.

Puhtaasti teoreettiselta kannalta nämä molemmat sanamuodot *merkitsevät aivan samaa*, ja kaikki yritykset sommitella niiden välille *oleellista eroa* ovat aivan mieltävaltaisia*. „Suurten liikeyritysten merkityksen suureneminen ja pienten osuuden supistuminen” — se juuri onkin *syrjäyttämistä*. Ei syrjäyttäminen mitään muuta voi olla. Ja suurtuotannon aikaansaama pientuotannon syrjäyttämistä koskevan kysymyksen monimutkaisuus ja sekavuus *ei laisinkaan* riipu *siitä*, että joku voisi olla (olla vilpittömästi) ymmärtämättä sitä, että syrjäyttäminen merkitsee „suurten liikeyritysten merkityksen suurenemista ja

* Sitä, joka ei hyväksy tätä, kehoittaisimme esittämään tai vaikkapa keksimään edes yhden esimerkin *sellaisesta* „suurten liikeyritysten taloudellisen merkityksen suurenemisesta ja pienten osuuden supistumisesta”, joka *ei olisi* kaikille selvää jälkimmäisten *syrjäyttämistä* edellisten taholta.

pienien osuuden supistumista”, — vaan kokonaan ja yksinomaan siitä, että on vaikeaa päästä yksimielisyyteen syrjäyttämisen, resp. merkityksen suurenemisen, resp. osuuden supistumisen *osoittimien ja tunnusmerkkien valinnasta*.

Yleisimmässä muodossa voidaan kapitalismin kehitysprosessi tässä suhteessa ilmaista näin:

Alkuvaihe:

Koko tuotanto = 100.

Suurtuotanto = a . Pientuotanto = $100 - a$.

Seuraava vaihe.

Koko tuotanto = 200.

Suurtuotanto = $2a + b$. Pientuotanto = $200 - 2a - b$.

Voidaan rohkeasti mennä takuuseen siitä, että kaikki ja kaikenlaiset tiedot suur- ja pientuotannon keskinäisestä suhteesta sopivat tähän kaavaan. Eikä yksikään ihminen, joka halua ymmärtää prosessin, voi epäillä sitä, että tämä on juuri *syrjäyttämistä*. Tuleeko $200 - 2a - b$ olemaan määrältään suurempi kuin $100 - a$ (suhteellinen syrjäyttäminen) tai pienempi (absoluuttinen syrjäyttäminen), niin *joka tapauksessa* se on *syrjäyttämistä*. Tämän voi „olla ymmärtämättä” vain sellainen „kriitikko”, joka ei halua ymmärtää sitä, — mutta eihän kaikkien ihmisten mieliksi voida olla. Ja kommentaareissa heitä vastaan tullaan ryhtymään suoriin toimenpiteisiin.

Kysymyksen koko vaikeus ei ole laisinkaan siinä, ettei ymmärrettäisi, että mainittu muutos on „syrjäyttämistä”, vaan siinä, *nimenomaan miten* nämä suureet: 100, a j.n.e. on määriteltävä. Mutta tämä on konkreettinen kysymys, tosiasiakysymys, eikä tämän kysymyksen ratkaisu edisty hituistakaan siitä, että siihen pannaan sanat: „merkityksen lisääntyminen ja osuuden supistuminen”.

Esim. Euroopan koko teollinen tilastotiede *valtaosassa tapauksia* määrittelee tämän „merkityksen” ja tämän „osuuden” työläisten *lukumäärän* mukaan (ja agraaritilastotiede — *maan määrällä*). Eikä kukaan ole vielä aikonutkaan epäillä sitä, etteikö työläisten (resp. maan) *osuuden väheneminen* olisi nimenomaan *syrjäyttämistä*. Mutta koko vaikeus on siinä, että *hyvin usein* sellaiset tunnusmerkit kuin työläisten lukumäärä (resp. maan määrä) ovat *riittämättömiä*. Pienten liikeyritysten *syrjäyttäminen* on mahdollista silloinkin, kun työläisten (maan) osuus niissä *suurenee*, jos esim. nämä työläiset muokkaavat jo *vierasta*

materiaalia, jos tuota maata muokataan huonommilla työjuhdilla, jos sitä muokkaa huonommin ylläpidetty työntekijä, jos sitä muokataan huonommin, lannoitetaan huonommin j.n.e. j.n.e. Jokainen tietää, että „Marxin dogmia” vastaan suunnatut „kriittilliset” argumentit kihisevät juuri tällaisista „väärinkäsityksistä”, mutta nämä „väärinkäsitykset” eivät hälvene hituistakaan siitä, että „syrjäyttämisen” tilalle otetaan „merkityksen suureneminen ja osuuden supistuminen”, sillä „yleisenä tapana” on ilmaista „merkitys” ja „osuus” — yksinkertaisesti työläisten lukumäärällä ja maan määrällä.

Ei kukaan aseta epäilyksen alaiseksi sitä, että juuri pientuotannon *syrjäyttämiseen* (maanviljelyksen alalla) suurtuotannon taholta kuuluvat sellaiset prosessit kuin talonpoikaiston jakaantuminen, koneiden käytön kehitys varsinkin suurisännillä, työjuhtakarjan paraneminen suurilla ja sen huononeminen (lehmien ottaminen hevosten tilalle j.n.e.) pienillä, palkkalaisen suureneva „vaativaisuus” suuressa tuotantolaitoksessa ja työpäivän pidentäminen, resp. pientalonpojan kulutuksen supistuminen, maan hoidon ja sen lannoituksen paraneminen suurella ja huononeminen pienellä isännällä, jälkimmäisen sivuuttaminen edellisen taholta luoton ja assosiaatioiden y.m. y.m. alalla. Ei ole laisinkaan vaikea todistaa (eikä siinä ole mitään todistelemistakaan), että kaikki nämä prosessit merkitsevät „syrjäyttämistä”, — on vaikea todistaa, että *nimenomaan* näihin prosesseihin on kiinnitettävä huomiota, että nämä prosessit todella ovat käynnissä. Tätä vaikeutta eivät hituistakaan kevennä sanat „merkityksen suureneminen ja osuuden supistuminen”: sitä voivat helpottaa *vain* kommentaarit, *vain* esimerkit siitä, miten ihmiset eivät osaa määrittellä (eivät halua määrittellä) syrjäyttämisen prosessin todellista ilmenemistä (= merkityksen suureneminen ja osuuden supistuminen).

Se, että sanat „merkityksen suureneminen ja osuuden supistuminen” ovat muka syvällisempiä, sisältöisempiä, laajempia kuin „ahdas” ja „kaavamainen” sana „syrjäyttäminen”, on pelkkä illuusio. Nämä sanat eivät ilmaise rahtuakaan syvällisempää prosessin ymmärtämistä, — ne ilmaisevat tämän prosessin vain *hämärämmin ja epämääräisemmin*. Enkä minä väittelen näin energisesti noita sanoja vastaan niiden teoreettisen virheellisyyden takia, vaan

nimenomaan siksi, että ne panevat *pelkän hämäryyden näyttämään syvällisyydeltä*.

Henkilö, „joka on opiskellut seminaarissa” ja joka tietää, että jo osuuden väheneminen (eikä lainkaan ehdottomasti absoluuttinen väheneminen) on syrjäyttämistä, katsoo tällä hämäryydellä haluttavan verhota arvostelijain huonoon valoon saattaman „Marxin dogmin” alastomuutta *. Henkilö, joka ei ole opiskellut seminaarissa, vain huokaisee sen johdosta, kuinka käsittämätöntä „pohjaton viisaus” on, kun taas sana „syrjäyttäminen” tuo jokaisen tehtaalaisen ja talonpojan mieleen kymmeniä ja satoja hänelle tuttuja esimerkkejä. Ei hätää, vaikkei hän heti ymmärräkään tätä sanontaa lähimainkaan kaikessa laajuudessaan: selbst wenn einmal ein Fremdwort oder ein nicht auf den ersten Blick in seiner ganzen Tragweite zu erfassender Satz vorkommt, schadet das nichts. Der mündliche Vortrag in den Versammlungen, die schriftliche Erklärung in der Presse tut da alles Nötige, und der kurze, prägnante Satz befestigt sich dann, einmal verstanden, im Gedächtniss, wird Schlagwort, und das passiert der breiteren Auseinandersetzung nie **. (Engels Erfurtin luonnoksen arvostelussa.)⁶

Tyylinkään kannalta nämä sanat „merkityksen suureneminen ja osuuden supistuminen” syrjäyttämisen asemesta eivät ole toivottavia. Se ei ole vallankumouksellisen puolueen kieltä, vaan „Russkije Vedomostin”⁷ kieltä. Se ei ole sosialistisen propagandan termi, vaan tilastokokoelman termi. Nämä sanat on aivan kuin tarkoituksella valittu, jotta lukija saisi sellaisen käsityksen, ettei luonnehdittu prosessi muka ole mikään jyrkkä, johonkin määrättyyn tulokseen päättyvä prosessi, että se on kivuton prosessi. Mutta koska todellisuudessa tämä kaikki on juuri päinvastoin, niin *sikäli* nämä sanat ovat suorastaan virheellisiä. Me emme voi eikä meidän pidä valikoida *kaikkein abstraktisimpia* sanamuotoja, sillä me emme kirjoita artikkeleita arvostelijoita vastaan, vaan taistelupuolueen ohjelmaa, puolueen, joka

* Hämäryyden tällainen *tulkinta* on sitä kiertämättömämpi, mitä laajemmin tunnetaan esim. Erfurtin ohjelman määrätty sanamuoto: „...geht die Verdrängung der zersplitterten Kleinbetriebe durch kolossale Grossbetriebe...” („...on käynnissä pirstoutuneiden pienten tuotantolaitosten syrjäyttäminen suunnattoman suurten tuotantolaitosten taholta...” *Toim.*)

** — ei hätää, vaikka joskus tuleekin vastaan jokin vieraskielinen sana tal lause, joka ensi silmäyksellä on käsittämätön koko laajuudessaan. Suullinen selostus kokouksissa, kirjallinen selitys painetussa sanassa antavat kaiken tarvittavan, ja silloin lyhyt, ilmeikäs lause, joka on tullut ymmärretyksi, painuu muistiin, siitä julee tunnus, mitä ei milloinkaan tapahdu monisanaisten järkeilyjen suhteen. *Toim.*

kääntyy käsityöläis- ja talonpoikaisjoukkojen puoleen. Heidän puoleensa kääntyessämme meidän on sanottava klipp. und klar *, että pääoma „tekee heistä palvelijoita ja veronmaksajia”, „saattaa taloudelliseen häviöön” heidät, „syrjäyttää” heidät proletariaatin riveihin. Vain tällainen sanamuoto ilmaisee oikein sen, mistä jokainen käsityöläinen ja jokainen talonpoika tietää tuhansia esimerkkejä. Ja vain tällaisesta sanamuodosta johtuu *kiertämättä* johtopäätös: teidän ainoana pelastuksenanne on likentyä proletariaatin puoluetta.

Siirtyessäni muodollisiin huomautuksiin V ja VI §:ää vastaan huomautan seuraavaa.

V §:ssä puhutaan porvarillisesta yhteiskunnasta „kehittyneessä muodossa” ja samanaikaisesti sanotaan, että siinä on säilynyt sekä „käsityöläisten kerros” että „pientalonpoikaisto”. Syntyy epätarkkuutta. Jos sanat „kehittynyt muoto” ymmärretään puhtaasti teoreettisessa mielessä, niin sellaisessa yhteiskunnassa ei tule olemaan enempää käsityöläisiä kuin pientalonpoikiakaan. Ja vaikka nämä sanat ymmärretään tavanomaisessakin mielessä: *eniten* kehittyneet maat, niin silloinkin osoittautuu, että esimerkiksi Englannissa „pientalonpoikaistoa” erikoisena yhteiskunnallisena kerroksena ei itse asiassa ole enää juuri lainkaan olemassa.

„Tavaratuotannon herruus kapitalististen tuotantosuhteiden *perustalla*”. Tässä on jotain vinossa. *Täydellisesti* kehittynyt tavaratuotanto on tietenkin mahdollinen vain kapitalistisessa yhteiskunnassa, mutta „tavaratuotanto” on yleensä sekä loogillisesti että historiallisesti kapitalismin suhteen prius **.

Termiä „kapitalistiset tuotantosuhteet” ei luonnoksessa ole käytetty johdonmukaisesti. Joskus sen tilalla on termi „kapitalistinen tuotantotapa” (XI §). Ohjelman ymmärtämiseen liittyvien vaikeuksien vähentämiseksi pitäisi mielestäni käyttää johdonmukaisesti samaa termiä, ja nimenomaan jälkimmäistä, sillä edellinen on teoreettisempi ja ellei siihen lisätä sanoja „systeemi” y.m.s. (suhteiden systeemi), niin se ei viittaa johonkin lopulliseen ja eheään.

„Feodaali- ja käsityökausi...”. Tässä on miltei tahallaan valittu sellainen sanonta, joka sopii vähiten Venäjän suh-

* — yksinkertaisesti ja selvästi. *Toim.*

** — edelläkävijä, ensisijainen. *Toim.*

teen, sillä „feodalismi” termin soveltumista meikäläiseen keskiaikaan pidetään kiistanalaisena. Mutta *olemuksen kannalta* on „kehittyneestä” porvarillisesta yhteiskunnasta annettu juuri sellainen luonnekuva, joka soveltuu Venäjäänkin („ovat säilyneet” pienet itsenäiset tuottajat ja pientalonpoikaisto, myydään — „ajoittain tahi vakituisesti omaa työvoimaa” j.n.e.). Näin ollen luonnos jo sanamuodollaankin hylkää sen ajatuksen, että kapitalismin kehitystä ei voida luonnehtia, jos pidetään silmällä suoraan ja määrätysti Venäjää.

„Pienet käsityöläistuottajat, jotka tekevät työtä tilauksesta...”. Kuluttajien tilauksesta vaiko työnantajakauppiaiden tilauksesta? Luultavasti edellisten. Mutta juuri Venäjällä pientuottajain enemmistö teollisuudessa työskentelee-kin markkinoita varten eikä tilauksesta.

„...Kulutustarvikkeiden tärkein osa”... (miksei myös „tuotantovälineiden”?) „...tuotetaan *sisäisillä tai kansainvälisillä markkinoilla* myymistä varten...”. Alleviivatut sanat ovat tarpeetonta toistamista, sillä kansainvälisen vaihdon kasvusta on mainittu 1. §:ssä.

Tavarain „...tuotannon ja *kiertokulun* välineet”. Alleviivatut sanat pitäisi mielestäni siirtää ohjelmasta kommentaareihin, sillä *kiertokulun välineiden* kuuluminen kapitalisteille voidaan *johtaa* siitä, että tavaratalouden yhteiskunnassa tuotantovälineet kuuluvat heille.

„...Sellaisista henkilöistä, joilla ei ole mitään tuotannon ja kierron välineitä, *paitsi työvoimaansa*...”. Näin ei voida sanoa.

Viittaus „vakituisen tai ajoittaiseen — koko vuoden kuluessa tai joidenkin kuukausien aikana” — työvoiman myyntiin on tarpeeton yksityiskohta, joka pitäisi siirtää kommentaareihin.

(VI §) „...Lisäten suurten *teollisten* liikeyritysten taloudellista merkitystä”, — mutta alempana: pienten itsenäisten tuottajain osuuden supistuminen yleensä. Ovatkohan suuret *maataloudelliset* liikeyritykset jääneet pois sattumalta? vai halutaanko sanoa, että suurten liikeyritysten taloudellinen merkitys kasvaa *vain* teollisuudessa, mutta pienten osuus supistuu *sekä* teollisuudessa että maanviljelyksessä? Jos tarkoitetaan jälkimmäistä, niin se olisi *kerrassaan väärin*. Myös maanviljelyksessä kasvaa „suurten liikeyritysten taloudellinen merkitys” (eräänä esimerkkinä riittää viittaus

koneisiin,— ylempänä on esitetty muitakin esimerkkejä). Luonnollisesti prosessi on siellä *verrattomasti monimutkaisempi*, mutta siitä pitää puhua (ja puhua konkreettisin selityksin) jo kommentaareissa.

...,Enemmän tai vähemmän täydellinen, enemmän tai vähemmän ilmeinen, enemmän tai vähemmän raskas...” riippuvaisuus — nämä ovat mielestäni tarpeettomia ja ajatusta *heikentäviä* sanoja. Alkuperäisen luonnoksen sanonta: „palvelijat ja pakkoveronmaksajat” — on voimakkaampi ja ilmeikkäämpi.

VII §:n alussa on tarpeetonta toistamista, kun vielä kerran viitataan „pientuottajain muuttumiseen proletaareiksi”, vaikka se on sanottu jo V ja VI §:ssä.

VII §:ssä selitetään laajasti sitä, että työvoiman kysynnän lisääntyminen jää jälkeen sen tarjonnan lisääntymisestä. Tuskinpa „laajuus” tässä tapauksessa on hyödyksi esitykselle. Täydellistä *prosessin selitystä* ei tietenkään onnistuta antamaan (on mainittu esimerkiksi nais- ja lapsityövoiman kasvavasta käytöstä, mutta ei ole mainittu työn intensiivisyyden kasvusta y.m.s.). Sen vuoksi on parempi siirtää *kaikki* selitykset (konkreettisine esimerkkeineen) kommentaareihin, mutta ohjelmassa muotoilla vain se, *mitä* on kapitalismin ristiriita, *minkälainen* on sen tendenssi.

Väitetään vastaan, että jos sanotaan: „mitä pitemmälle teknillinen edistys menee, sitä enemmän työvoiman kysynnän lisääntyminen jää jälkeen sen tarjonnan lisääntymisestä”, — niin asia saa väärän muodon; „tarjonnan lisääntyminen” ei muka riipu lähimainkaan vain „teknillisestä edistyksestä”. Mutta tämä väite on perusteeton, sillä sanat „mitä pitemmälle,— sitä enemmän” eivät merkitse laisinkaan samaa kuin sanat „koska — sen seurauksena”. Se, *mikä* aiheuttaa „tarjonnan lisääntymisen”, on selitetty edellisessä kappaleessa („taloudelliseen häviöön joutuminen”, „syrjäyttäminen” etc.*), ja konkreettisemmin se selitetään kommentaareissa.

...Työväenluokan osa sen työllä luodussa aineellisen rikkauden yleisessä massassa alituisesti vähenee...”. Nämä sanat ovat samassa kappaleessa, jossa puhutaan riiston tason kohoamisesta (vertaa välittömästi edellä olevia siteerattuun). Tämän vuoksi voisi luulla, että „osalla” tarkoite-

* — et cetera — ja niin edespäin. *Toim.*

taan v :n suhdetta $v+m$:ään. Mutta silloin se on tarpeeton eikä vastaa sanoja „rikkauten yleinen massa”.

Jos taas yleinen massa = $c+v+m$, niin silloin, ensinnäkin, ei ole aivan mukavaa nimittää $c+m$ (v :tä vastaan) „osaksi”, sillä „osalla” ymmärretään sitä, mikä todellakin jakaantuu, s.o. kulutustarvikkeita. Silloin tämä väittämä sisältönsä puolesta kuuluu jo seuraavaan pykälään, jossa puhutaan yhteiskunnallisen rikkauten ($c+v+m$) ja yhteiskunnallisen epätasa-arvoisuuden kasvusta. Tämän vuoksi on siteeratut sanat parasta jättää pois, koska ne ovat turhaa toistamista.

Sitä paitsi nämä sanat edellyttävät tässä muodossaan sellaista kehittyntä yhteiskuntaa, jossa on *vain* palkkatyöläisiä ja kapitalisteja (sillä pientuottajienkin osa vähenee), mutta se ei käy yhteen V kappaleen kanssa, jossa pientuottajat on jätetty „kehittyneeseenkin” yhteiskuntaan.

VIII §:n pitäisi olla IX ja X §:n jäljessä: nämä viimeksi mainitut puhuvat kriiseistä, s.o. kapitalismin *erästä* ristiriidasta, mutta VIII § tekee yhteenvedon kapitalismin *kaikista* ristiriidoista ja sen kehityksen kaikista tendensseistä.

Sanojen „työn tuottavuuden lisääntyminen” oheen pitäisi lisätä: „yhteiskunnallisen ja yhä enemmän yhteiskunnallistuvan työn”. Luonnos viittaa työn yhteiskunnallistumisprosessiin väärässä kohdassa (XI §) ja liian suppeassa muodossa („tekniikan täydellistymisprosessi yhdistää työläisten työtä yhä enemmän”). Kapitalismin suorittama työn yhteiskunnallistaminen ei ole yksinomaan „työläisten työn yhdistämistä”.

Sanat „välimatkan suureneminen omistavien ja omistamattomien välillä” sanojen „yhteiskunnallisen epätasa-arvoisuuden kasvu” jälkeen ovat sinänsä tarpeetonta toistamista. Mutta sellainen maininta, että proletariaatin ja porvariston välinen „kuilu syvenee”, olisi ehdottomasti lisättävä kapitalismin kaikkien mainittujen ristiriitojen tärkeimmän sosiaalisen seuraamuksen luonnehtimista ja luokkataisteluun siirtymistä varten.

Ohimennen. Kapitalismin sosiaalisten seuraamusten luonnehtimisen johdosta on sanottava, että siinä suhteessa luonnos on erikoisen *abstraktinen* rajoittuen kerrassaan riittämättömään väittämään: „toimeentulon puolesta käytävän taistelun vaikeuksien sekä kaikkien siihen liittyvien kieläytymysten ja kärsimysten moninkertaistuminen”. Minusta

tuntuu ehdottoman välttämättömältä, että osoitetaan *määrätymmin* juuri ne sosiaaliset seuraamukset, jotka erikoisen raskaina painavat sekä työväenluokkaa että pien-tuottajia.

Vastaluonnoksessa esitettyä näiden seuraamusten formu-lointia vastaan väitetään, että esim. sanat „kaikenlainen alennus” ovat virheellisiä. Luulen, että ne ovat oikeita sanoja, sillä niihin sisältyvät sellaiset ilmiöt kuin *prostitu-tio*, „intelligenssin” muuttuminen yksinkertaisesti palkka-renceiksi, työläisen muuttuminen vaimonsa ja lastensa myyjäksi, pääoman rautaiseen kuriin alistuminen, taloudel-lisen voiman käyttäminen poliittista sortoa varten, mieli-piteiden vapauden tukahduttamista varten y.m.s. y.m.s. Aivan samoin on mielestäni tuiki välttämätöntä mainita „joukkojen köyhyydestä ja kurjuudesta” kapitalismin aikana. Minä en ehdota, että puhuttaisiin köyhyyden ja kurjuuden absoluuttisesta kasvusta, vaan olen täydellisesti samaa mieltä Kautskyn kanssa siitä, että „ein ausführliches s.-d. Programm, welches nicht erkennen lässt, dass der Kapitalismus naturnotwendig Massenarmut und Massen-elend erzeugt, das nicht als den Inhalt des Strebens der Sd-tie den Kampf gegen diese Armut und dieses Elend bezeichnet, verschweigt die entscheidende Seite unserer Bewegung und enthält also eine empfindliche Lücke” * (itävaltalaisista luonnosta vastaan)⁸.

Mielestäni on aivan samoin välttämätöntä osoittaa sekin, että „kaikki tärkeimmät” (siis ei ehdottomasti kaikki) „etuisuudet tuotantovoimien kehitysprosessista monopolisoi väestön mitättömän pieni vähemmistö”.

IX ja X §:ssä puhutaan pulista. Sisällön puolesta tässä ei ole mitään vastaansanomista, koska sanamuoto on muu-tettu. Mutta muodoltaan näitä pykälää vaivaa toistaminen (taas „maailmanmarkkinat”, taas „kapitalistiset tuotanto-suhteet”). Olisi paljon parempi poistaa kokonaan ohjel-masta yritys *selittää* kriisejä rajoittuen niiden kiertämättö-myyden *toteamiseen* ja jättää selittely ja kehittäminen kom-mentaareihin. Sillä esim. viitataan sekä kriisiin että

* — „seikkaperäinen sosialidemokraattinen ohjelma, josta ei näy, että kapita-lismin aiheuttaa luonnollisella välttämättömyydellä joukkojen köyhtymisen ja kur-jistumisen, ja joka ei pidä taistelua tätä köyhtymistä ja kurjistumista vastaan sosialidemokratian vaatimusten sisältönä,— sellainen ohjelma vaikennee siitä, mikä liikkeessämme on kaikkein tärkeintä, ja siinä on näin ollen tuntuva aukko”. *Toim.*

„lamakausiin”, mutta kapitalistisen teollisuuden koko kiertojaksoa yleensä ja kokonaan ei kuitenkaan saada selitetyksi.

Kriisien sosiaaliset seuraamukset taaskin on osoitettu toistellen (riittää maininta prosessin „kärjistymisestä” j.n.e.) ja taaskin liian heikosti: kriisit eivät ainoastaan tee vaikeaksi pientuottajien asemaa, eivät ainoastaan johda heidän asemansa suhteelliseen ja absoluuttiseen huonontumiseen, vaan saattavat heidät suorastaan taloudelliseen häviöön ja työntävät heidät proletariaatin riveihin.

XI ja XII §:ää vastaan minulla on erittäin tärkeä periaatteellinen vastaväite: ne kuvaavat proletariaatin suhdetta pientuottajiin (sillä „työtätekevien ja riistettyjen joukko” muodostuu juuri proletariaatista ja pientuottajista) *aivan yksipuolisessa ja väärässä muodossa*. Ne ovat suorastaan ristiriidassa sekä „Kommunistisen manifestin” että Internationalen Statuuttien⁹ kuin myöskin sosialidemokraattisten puolueiden nykyisten ohjelmien valtaosan perusasettamusten kanssa ja avaavat ovet selkoselälleen narodnikkilaisille, „kriitillisille” ja kaikenlaisille pikkuporvarillisille väärinkäsityksille.

„...Työtätekevien ja riistettyjen joukkojen tyytymättömyys kasvaa” — se on totta, mutta on kerrassaan väärin samais-
taa ja panna yhteen proletariaatin tyytymättömyys ja pientuottajan tyytymättömyys, kuten tässä on tehty. Hyvin usein pientuottajan tyytymättömyys synnyttää (ja sen täytyy kiertämättä synnyttää siinä tai sen huomattavassa osassa) pyrkimystä *puolustaa olemassaoloaan pienomistajana*, s.o. puolustaa nykyisen järjestelmän perustoja ja jopa kääntää tämä järjestelmä taaksepäin.

„...Niiden taistelu ja ennen kaikkea niiden edistyneimmän edustajan — proletariaatin — taistelu kärjistyy...”. On tietysti käynnissä pientuottajankin taistelun kärjistyminen. Mutta sen „taistelu” suuntautuu *hyvin usein* proletariaattia vastaan, sillä jo pientuottajan asema monessa suhteessa asettaa sen edut *jyrkästi vastakkain* proletariaatin etujen kanssa. Yleensä puhuen proletariaatti *ei lainkaan ole* pikkuporvariston „edistynein edustaja”. Jos joskus niin tapahtuu-
kin, niin vain silloin, kun pientuottaja tajuaa tuhonsa kiertämättömyyden, kun se „*hylkää* oman katsantokantansa ja siirtyy proletariaatin katsantokannalle”. *Nykyisen* pientuottajan, joka ei vielä ole hyljännyt „katsantokantaansa”, edistyneimpänä edustajana on hyvin usein antisemiitti ja

agraari, natsionalisti ja narodnikki, sosialireformaattori ja „marxilaisuuden arvostelija”. Ja juuri nyt, jolloin pientuottajain „taistelun kärjistymistä” seuraa „sosialistisen Gironden” „taistelun kärjistyminen” „Vuorta”¹⁰ vastaan, on vähiten paikallaan panna kaikkea ja kaikenlaista kärjistymistä yhteen.

„...Kansainvälinen sosialidemokratia on *työtätekevien ja riistettyjen* joukkojen vapausliikkeen johdossa...” Ei lainkaan. Se on *vain työläisten luokan* johdossa, *vain työväenliikkeen* johdossa, ja jos tähän luokkaan likentyy muita aineksia, niin ne ovat nimenomaan aineksia eivätkä luokkia. Ja ne likentyvät täydellisesti ja kokonaisuudessaan *vain* silloin, kun ne „hylkäävät oman katsantokantansa”.

„...Se järjestää *niiden* taisteluvoimia...”. Tämäkin on väärin. Sosialidemokratia ei järjestä missään pientuottajain „taisteluvoimia”. Se järjestää *vain työväenluokan* taisteluvoimia. Luonnokseen valittu sanamuoto on sitä vähemmän onnistunut, *mitä vähemmän* tarkoitetaan Venäjää, *mitä enemmän esitys on rajoitettu* (vrt. V §) „*kehittyneeseen*” porvarilliseen yhteiskuntaan.

Summa summarum*. Luonnos puhuu pikkuporvariston vallankumouksellisuudesta (kun se „kannattaa” proletariaattia, niin eikö se merkitse sitä, että se on vallankumouksellinen?) *ehdottomassa* muodossa, mutta ei puhu sanaakaan sen konservatiivisuudesta (ja vieläpä taantumuksellisuudesta). Se on kerrassaan yksipuolista ja väärin.

Ehdottomassa muodossa me voimme (ja meidän pitää) viitata pikkuporvariston *konservatiivisuuteen*. Ja *vain ehdollisessa muodossa* voimme viitata *sen vallankumouksellisuuteen*. Vain sellainen sanamuoto tulee täsmälleen vastaamaan Marxin opin koko henkeä. Esimerkiksi „Kommunistisessa manifestissa” sanotaan suoraan, että „kaikista luokista, jotka ovat porvaristoa vastassa, vain proletariaatti on todella vallankumouksellinen luokka... Pienteollisuuden harjoittaja, käsityöläinen ja talonpoika... *eivät ole vallankumouksellisia, vaan vanhoillisia*. Enemmänkin, ne ovat taantumuksellisia. Jos ne ovat vallankumouksellisia („jos”!), niin ne ovat sellaisia vain sikäli, mikäli niiden edessä on siirtyminen proletariaatin

* — Yleinen yhteenvedo. *Toim.*

riveihin, ...kun ne *hylkäävät* oman katsantokantansa ja asettuvat proletariaatin katsantokannalle”¹¹.

Eikä pidä puhua sellaista, että puolen vuosisadan aikana, mikä on kulunut „Kommunistisen manifestin” ajoista lähtien, asiaintila on muuttunut oleellisesti. Juuri tässä suhteessa ei ole mitään muuttunut: teoreetikotkin ovat myöntäneet tämän seikan aina ja pysyvästi (esim. Engels 1894 juuri tältä kannalta hylkäsi ranskalaisen agraari-ohjelman¹². Hän päätteli suoraan, että *niin kauan kuin* pientalonpoika ei *hylkää* katsantokantaansa, — ei hän ole meikäläinen, hänen paikkansa on antisemiittien parissa, hiokoot nämä häntä, ja silloin hän sitä varmemmin tulee meidän luoksemme, mitä enemmän porvarilliset puolueet petkuttavat häntä), ja historia on aina viime päiviin asti, aina nos chers amis * asti, herrat „kriitikot”, lukuisilla tosiasioilla varmistanut tämän teorian.

Muuten. Luonnoksesta on jätetty pois maininta *proletariaatin diktatuurista*, mikä siinä alunperin oli. Vaikkapa se olisi tehty sattumaltakin, epähuomiossa, — niin epäilemättöä kuitenkin on, että „diktatuuri” käsite ei sovi yhteen sen kanssa, että *ehdottomasti* tunnustetaan vieras tuki proletariaatille. Jos me todellakin tietäisimme *ehdottomasti*, että pikkuporvaristo tukee proletariaattia, kun tämä suorittaa oman, proletaarisen, vallankumouksensa, niin silloin olisi tarpeetonta puhuakin „diktatuurista”, sillä silloin meille olisi taattu täydellisesti niin suuri enemmistö, että ilman diktatuuriakin tultaisiin mainiosti toimeen (kuten „kriitikot” haluavatkin uskotella). Proletariaatin *diktatuurin* välttämättömyyden tunnustaminen liittyy *mitä läheisimmin ja erottamattomimmin* „Kommunistisen manifestin” väittämään siitä, että *vain* proletariaatti on todella vallankumouksellinen luokka.

(Suluissa sanottakoon: miten „mustasukkainen” Engels oli tässä suhteessa, näkyy hänen seuraavasta passuksestaan Erfurtin luonnoksen arvostelussa. „Der Ruin weiter Volksschichten” ** — siteeraa Engels luonnosta — ja huomauttaa: „statt dieser deklamatorischen Phrase, die aussieht als täte uns der Ruin von Bourgeois und Kleinbürgern noch leid (!!), würde ich die einfache Tatsache erzählen: die durch

* — meidän kallisiin ystäviimme. *Toim.*

** — „Laaajojen kansanjoukkojen taloudelliseen häviöön joutuminen”. *Toim.*

den Ruin der städtischen und ländlichen Mittelstände, der Kleinbürger und Kleinbauern, den Abgrund zwischen Besitzenden und Besitzlosen erweitern oder vertiefen" *.)

Minua vastaan väitetään, että pientuottajan konservatiivisuus on vastaluonnoksessa esitetty ehdottomasti („nykyisen yhteiskunnan kaikki muut luokat ovat olevan taloudellisen järjestelmän perusteiden säilyttämisen kannalla”), mutta vallankumouksellisuutta *ei ole ilmaistu edes ehdollisesti-kaan*.

Tämä vastaväite on aivan perusteeton. Pientuottajan ehdollinen vallankumouksellisuus on vastaluonnoksessa ilmaistu juuri niin kuin se vain voidaankin ilmaista, t.s. *muotoilemalla syytös kapitalismia vastaan*. Pientuottajan ehdollinen vallankumouksellisuus on ilmaistu:

(1) sanoissa, jotka koskevat sen *syryttämistä, taloudelliseen häviöön saattamista* kapitalismin taholta. Me, proletariaatti, syytämme kapitalismia siitä, että se johtaa suurtuotantoon talonpojan *taloudelliseen häviöön saattamisen* kautta. Tästä seuraa suora johtopäätös, että *jos* talonpoika ymmärtää tämän prosessin kiertämättömyyden, niin hän „hylkää katsantokantansa ja omaksuu meidän katsantokantamme”.

(2) sanoissa, että „toimeentulon epävarmuus ja työttömyys, riiston-ies ja kaikenlainen alennus tulee” (ei ainoastaan proletariaatin, vaan) „yhä laajempien työtätekevien väestökerrosten osaksi”. Juuri tällä sanamuodolla jo ilmais-

* — („tämän deklamolvan fraasin asemesta, joka näyttää siltä, ikään kuin me emme lakkaisi suremasta porvarien ja pikkuporvarien (!!) taloudelliseen häviöön joutumisen johdosta, minä sanoisin erään yksinkertaisen tosiasian: että kaupunki- ja maaseutuväestön keskikerrosten, pikkuporvarien ja pientalonpoikain, taloudelliseen häviöön joutumisen seurauksena laajenee ja syvenee omistavien ja omistamattomien välinen kulu”. *Toim.*)¹³.

Erfurtin ohjelman luonnoksessa oli tällainen passus: „In diesem Beireinigungskampf verfehlt die Sozialdemokratie als die Verfechterin (tai Vertreterin — „Neue Zeit”¹⁴. IX, 2, 789) nicht bloss der Lohnarbeiter, sondern der Ausgebeuteten und Unterdrückten Ingesamt, alle Forderungen, Massregeln und Einrichtungen, welche die Lage des Volkes im allgemeinen und der Arbeiterklasse im besondern zu verbessern geeignet sind” („Tässä vapaustaistelussa sosialidemokratia taistelee ei vain palkkatyöläisten, vaan myös riistettyjen ja yleensä sorrettujen puolustajana (tai edustajana), puolustaan kaikkia vaatimuksia, toimenpiteitä ja laitoksia, jotka kykenevät parantamaan yleensä kansan asemaa ja työväenluokan asemaa erikoisesti”. *Toim.*). Ja Engels *ehdottomasti* neuvoi *pyyhkimään pois* koko tämän passuksen eikä jättänyt käyttämättä naurun aihetta: „des Volkes im allgemeinen (wer ist das?)” („yleensä kansan (kuka se on?)”). *Toim.*). Ja Engelsin neuvon mukaan tämä passus heitettiin *kokonaan pois*; pykälä siitä, että „työväenluokan vapauttaminen voi olla vain työväenluokan asia, sillä *kaikki muut* luokat ovat tuotantovälineiden yksityisomistuksen kannalla ja niiden yhteisenä tarkoituksena on nykyisen yhteiskunnan perusteiden säilyttäminen”, — tämä pykälä hyväksyttiin *yrkemmässä muodossa* kuin alkuperäinen luonnos — *Engelsin suoranaisesti vaikutuksesta*.

taankin proletariaatin *edustavan* koko työtätekevää väestöä, ja edustavan siten, että sen yhteydessä me kehoitamme (ja *pakoitamme*) kaikkia luopumaan katsantokannastaan ja asettumaan meidän katsantokannallemme, mutta ei päinvastoin, me emme hylkää katsantokantaamme emmekä yhdisty omassa luokkataistelussamme kaikenlaisten hoiperelijoiden kanssa.

Ja aivan samalla tavalla on ilmaistu edustusaate

(3) — sanoissa, jotka koskevat *joukkojen* köyhyyttä ja kurjuutta (yleensä joukkojen eikä vain työläisten).

Vain siinä muodossa vallankumouksellisen luokan puolue voikin ilmaista toisten luokkien ehdollisen vallankumouksellisuuden esittääkseen niille *oman* käsityksensä niiden hädästä ja keinoista, joiden avulla tästä hädästä voidaan selviytyä, esiintyäkseen *omassa* sodan julistamisessaan kapitalismille ei ainoastaan omassa nimesään, vaan myös kaikkien „hädässä ja kurjuudessa olevien” joukkojen nimessä. Tästä seuraa jo itsestään, että sen, joka hyväksyy tämän opin, on tultava meidän luoksemme. Olisi suorastaan naurettavaa, jos päähämme pälkähtäisi osoittaa tämä vielä erikoisesti ohjelmassa ja julistaa, että *jos* ne ja ne epävarmat ainekset siirtyvät meidän katsantokannallemme, niin niistäkin tulee vallankumouksellisia! Se olisi paras keino horjuttaa uskoa meihin juuri niissä puolinaisissa ja veltoissa liittolaisissa, joilla ei muutenkaan riitä uskoa meihin*.

Paitsi tätä periaatteellista vastaväitettä XI ja XII §:ää vastaan minulla on vielä vain pieni muodollinen huomautus XI §:ää vastaan. „Kapitalismin hävittämisen *aineellisesta* mahdollisuudesta” puhuminen siinä ei ole paikallaan: nimenomaan tässä kappaleessa *ei* ole puhe kapitalismin hävittämisen aineellisista, *vaan* aatteellisista edellytyksistä. Jos mainitaan aineellisista, niin on lisättävä myös aatteelliset (moraaliset etc.) edellytykset. Mutta on paljon oikeampaa siirtää tämä „aineellinen mahdollisuus” siihen

* Mitä enemmän me ohjelmamme käytännöllisessä osassa ilmaisemme „hyväntahtoisuutta” plentuottajaa (esim. talonpoikaistoa) kohtaan, sitä „ankarampia” on oltava näiden epävarmojen ja kaksinaamaisten sosiaalisten aineiden suhteen ohjelman *periaatteellisessa* osassa poikkeamatta hituistakaan *omasta* katsantokannastamme. Siis muka jos hyväksyt tämän katsantokannan, meidän katsantokantamme, — niin silloin tulee osaksesi kaikenlaista „hyväntahtoisuutta”, mutta ellet hyväksy, — niin silloin syytä itseäsi! „Diktatuurin” aikana me sitten sanomme sinusta: turhaan siinä sanoja tuhlataan, missä vallan käyttö vain on paikallaan...

kappaleeseen, jossa ei puhuta luokkataistelusta, vaan kapitalismin evoluutiosta ja tendenssistä.

Ei ole loogillista puhua XII §:ssä edessäolevasta sosiaalisesta vallankumouksesta,— ja vasta XV §:ssä — itse tuosta vallankumouksesta ja sen välttämättömyydestä. Pitää olla „päinvastainen järjestys”.

Mielestäni sanojen „yksityisomistuksen hävittäminen (tai lakkauttaminen)” vaihtaminen XIII §:ssä sanontaan „riistäjien pakkoluovuttaminen” ei ole onnistunut. Se ei ole niin selvä ja tarkka. Pykälän loppukin on epäonnistunut: „yhteiskunnallisen tuotantoprosessin suunnitelmanmukainen organisaatio niin koko yhteiskunnan kuin sen eri jäsentenkin tarpeiden tyydyttämistä varten”. Tämä ei riitä. Sellaisen organisaationhan jo trustitkin nähtävästi antavat. Tarkempaa olisi sanoa: „*koko* yhteiskunnan laskuun” (sillä se sisältää sekä suunnitelmanmukaisuuden että viittaa suunnitelmanmukaisuuden suuntaajaan) eikä vain jäsenten tarpeiden tyydyttämistä varten, vaan yhteiskunnan *kaikkien* jäsenten *täydellisen* hyvinvoinnin ja vapaan, *kaikinpuolisen* kehityksen turvaamista varten.

XIV § on mielestäni epämääräinen (ei sitä vielä tiedä, vapautammeko me „koko” sorretun „ihmiskunnan”: esim. varsin lujaluontoisten harjoittama heikkoluontoisten sortaminen). Olisi parempi ottaa se sanamuoto, jota Marx ehdottaa Gothern ohjelman arvostelussa: luokkiin jakaantumisen ja siitä johtuvan epätasa-arvoisuuden hävittäminen¹⁵. Engelskin korosti Erfurtin ohjelman arvostelussa, että die Abschaffung der Klassen ist unsere Grundforderung *, ja vain *osoittamalla täsmällisesti ja suoraan* tämän „perusvaatimuksen” me annamme *täysin määrätyn* (eikä liioittelun) sisällön lupauksillemme vapauttaa kaikki ja päästää kaikki kaikesta pahasta.

XV § — „muiden väestökerrosten antamasta kannatuksesta proletariaatille” ja „proletariaatin diktatuurin” poisjättämisestä on jo edellä mainittu.

XVI § on kerrassaan kummallinen eikä se ole paikallaan. Sitähän se proletariaatin „poliittinen kasvattaminen” onkin, että me valistamme ja järjestämme sitä, johdamme sen taistelua,— mutta siitä oli puhe jo XII §:ssä (johon vain pitäisi lisätä „sen taistelun johtamisesta”).

* — luokkien hävittäminen on perusvaatimuksemme¹⁵. *Toim.*

XVII § tuntuu minusta myös tarpeettoman monisanaiselta. Mitä varten puhutaan yleensä lähimpien tehtävien riippuvaisuudesta sosiaalis-poliittisen tilanteen erilaisuudesta? Kirjoitettakoon siitä tutkielmissa, mutta meidän on sanottava suoraan, että juuri ne ja ne erikoisuudet (maaorjuuden jätteet, itsevaltius y.m.) muuttavat lähintä tehtäväämme siten ja siten.

XVIII §: „Venäjällä kapitalismi *tulee* yhä enemmän ja enemmän vallitsevaksi tuotantotavaksi...”. Tämä on ehdottomasti vähän. Se on jo *tullut* vallitsevaksi (— kun sanon, että 60 on jo tullut vallitsevaksi 40:n suhteen, niin se ei lainkaan merkitse sitä, ettei 40 ole olemassa tai että sitä pidetään merkityksettömänä pikkuseikkana). Meillä on vielä niin suuri joukko narodnikkeja, narodnikkilaismielisiä liberaaleja ja narodnikkilaisuuteen nopeasti perääntyviä „kriitikkoja”, että tässä ei saa jättää pienintäkään epämääräisyyttä. Ja ellei kapitalismi vielä ole tullut edes „vallitsevaksi”, niin silloin ehkä voitaisiin sosialidemokratiankin suhteen odottaa.

„...nostaen sosialidemokratian *aivan ensimmäiselle paikalle...*”. Kapitalismi on vasta *tulemassa* vallitsevaksi, mutta me olemme jo „aivan ensimmäisellä” paikalla... Olen sitä mieltä, että aivan ensimmäisestä paikasta ei pidä puhua ollenkaan: se näkyy itsestään koko ohjelmasta. Älkäämme itse sanoko tätä itsestämme, vaan sanokoon sen meistä historia.

Luonnos nähtävästi hylkää sanonnan: vanha *maaorjuuteen perustuva* yhteiskuntajärjestelmä, katsoen sanonnan „maaorjuus” soveltuvan vain *oikeusjärjestelmään*. Olen sitä mieltä, että tällaisen eron tekeminen on perusteetonta: „maaorjuus” oli tietenkin juridinen laitos, mutta se vastasi myös erikoista tilanherra- (ja talonpoikais-) *talouden järjestelmää*, se ilmeni myös suuressa määrässä elämäntapasuhteita, joita „oikeus” ei ollut muotoillut. Senpä vuoksi tuskin tarvinnee välttää sanontaa: „esikapitalistinen, maaorjuuteen perustuva yhteiskuntajärjestelmä”.

Maaorjuuden „kuvaus” (joukot ovat olleet kristittyä omaisuutta) ohjelmassamme ei ole lainkaan paikallaan, se on turhaa.

Maaorjuusjärjestelmän jätteiden vaikutuksesta on taas liian vähän sanoa, että ne painavat raskaana taakkana työtätekeviä joukkoja. On välttämätöntä osoittaa myös maan

tuotantovoimien kasvun hidastuminen ja maaorjuuden muut sosiaaliset seuraukset*.

XIX §. Mielestäni on aivan turhaa mainita, että meidän kannaltamme demokratia (resp.: poliittinen vapaus) on „siirtymisaste” (mihin siirtyminen? tasavallastahan olemme alempana sanoneet suoraan, että se on *lähin* käytännöllinen vaatimus),— ja että perustuslaki on „luonnollinen oikeudellinen täydennys (дополнение) („omaisuus” („достояние”) nähtävästi puhtaaksikirjoittajan virhe) kapitalistisiin tuotantosuhteisiin”. Ohjelmassa tämä ei ole lainkaan paikallaan. On kyllin riittävää, jos sanomme, että itsevaltius pidättää tai vaikeuttaa „*koko* yhteiskunnallista kehitystä”: siis kapitalisminkaan kehitys ei voi tyytyä siihen. Yksityiskohtien täytyy tässä siirtyä kommentaareihin, sillä ne suorastaan heikentävät ohjelmassa sodanjulistustamme itsevaltiudelle, antavat ohjelmalle jonkinlaisen kirjamaisen, abstraktisen luonteen.

Ja mitä virkaa on näillä yleisillä fraaseilla oikeudellisista täydennyksistä kapitalismiin ja „oikeudellisesta järjestelmästä” (XX §) silloin, kun me alempana puhumme paljon suuremmin ja määrätymmin tasavallasta? (Ohimennen sanoen XX §:ssä on sanonta „vanha maaorjuusjärjestelmä”, s.o. tässä itse luonnoskin antaa „maaorjuus” sanalle laajemman merkityksen, kuin vain juridisen.)

Itsevaltiuden yhteensovittamattomuudesta oikeudellisen järjestelmän kanssa on myös tarpeetonta puhua, koska heti esitetään vaatimus sen kukistamisesta ja korvaamisesta tasavallalla. On parempi mainita määrätietoemmin kansan „oikeudettomasta” asemasta itsevaltiuden aikana j.n.e.

„...Itsevaltius on työväenluokan vapauspyrkimysten pahin vihollinen...”, pitäisi lisätä: „ja koko kansan kulttuurikehityksen” tai siihen tapaan. Juuri siten me ilmaisemmekin (eikä sanoilla „edustuksesta”), että sosialidemokratia edustaa ei vain työväenluokan, vaan *koko* yhteiskuntakehityksen etuja.

Summeeraten kaikki yllä mainitut huomautukset katson luonnoksessa olevan neljä peruspuutteellisuutta, jotka mielestäni tekevät tästä luonnoksesta kelpaamattoman:

* Sivumennen. Vastaluonnoksessa on epäonnistunut sanonta: „*talonpoikaiston poiskuolemisen* aasialaisen barbaariset *muodot*”. Voidaan sanoa: häviöönjoutumisen muodot tai jotenkin siihen tapaan.

1) monien sanamuotojen äärimmäinen *abstraktisuus*, ikäänkuin niitä ei olisi tarkoitettu taistelupuoluetta, vaan luentokurssia varten;

2) erikoisesti *Venäjän kapitalismia* koskevan kysymyksen syrjäyttäminen ja hämähöittäminen — on erittäin merkityksellinen puutteellisuus, sillä ohjelman on annettava yhteen-
vetoyleistys ja ohje Venäjän kapitalismia vastaan suunnattua agitaatiota varten. Meidän on annettava siitä suora arvio ja julistettava suoraan sota juuri Venäjän kapitalis-
mille;

3) aivan yksipuolinen ja väärä esitys *proletariaatin suhteesta pientuottajiin*, mikä vetää meiltä pois perustan sodassa sekä „arvostelijoita” että monia muita vastaan;

4) pyrkimys antaa ohjelmassa aina prosessin *selitys*. Selitystä ei kuitenkaan onnistuta antamaan, mutta esitys käy pitkävetoiseksi, tavataan suuri määrä toistamisia, ohjelma alituisesti muuttuu kommentaareiksi.

*Kirjoitettu helmikuun lopulla —
maaliskuun alussa 1902*

LAUSUNTO

PLEHANOVIN TOISESTA OHJELMALUONNOKSESTA

Neljä peruspuutteellisuutta kulkee kautta koko luonnoksen ja tekee sen mielestäni aivan kelpaamattomaksi:

1) Tärkeimmän osaston, joka koskee kapitalismin luonnehtimista, muotoilemistavan kannalta tämä luonnos ei anna varsin määritellyn kapitalismin varsin reaalisia ilmentymiä vastaan *taistelevan* proletariaatin ohjelmaa, vaan yleensä kapitalismille omistetun talousopillisen *oppikirjan* ohjelman.

2) Ohjelma on varsin kelpaamaton *Venäjän* proletariaatin puolueelle, sillä *Venäjän* kapitalismin kehitys, *Venäjän* kapitalismin synnyttämät ristiriidat ja yhteiskunnalliset onnettomuudet on miltei kokonaan kierretty ja hämäritetty sen saman systeemin — kapitalismin yleensä luonnehtimisen — vuoksi. *Venäjän* proletariaatin puolueen on ohjelmassaan aivan selvästi esitettävä syytöksensä *Venäjän* kapitalismia vastaan, julistettava sota *Venäjän* kapitalismille. Tämä on välttämätöntä sitäkin suuremmalla syyllä, koska venäläinen ohjelma ei voi olla tässä suhteessa samanlainen kuin eurooppalaiset ohjelmat: nämä viimeksi mainitut puhuvat kapitalismista ja porvarillisesta yhteiskunnasta osoittamatta, että nämä käsitteet soveltuvat sekä Itävaltaan että Saksaan j.n.e., sillä se on itsestään selvää. *Venäjän* suhteen sitä ei voida olettaa.

Jos rajoitutaan siihen, että kapitalismilla „kehittyneessä muodossaan” on *yleensä* tiettyjä ominaisuuksia,— ja *Venäjällä* kapitalismi „tulee vallitsevaksi”,— niin se merkitsee *poikkeamista* siitä konkreettisesta syytöksestä ja sodan julistamisesta, joka käytännöllisesti taistelevalle puolueelle on tärkeintä.

Tämän vuoksi luonnos ei saavuta ohjelman erästä tärkeintä tarkoituspäätä: antaa puolueelle toimintaohje sen jokapäiväistä propaganda- ja agitaatiotyötä varten Venäjän kapitalismin kaikkien mitä moninaisimpien ilmenemismuotojen johdosta.

3) Eräät hyvin tärkeät kohdat luonnoksessa on muotoiltu niin epätarkasti, että se aiheuttaa kiertämättä monia mitä vaarallisimpia väärinkäsityksiä ja vaikeuttaa meidän teoreettista taisteluamme ja propagandaamme. Niinpä esim. suurtuotannon kasvu on rajoitettu yksinomaan „teollisuus”-laitoksiin. Maatalouskapitalismin kehitys on joko jätetty varjoon tahi sivuutettu kokonaan. Edelleen, „proletariaatin diktatuurin” tilalle on tullut „vallankumous, joka proletariaatin on suoritettava kapitalistisesta riistosta kärsivän väestön muiden kerrosten tukemana” ja vieläpä on pantu proletariaatin luokkataistelun tilalle „työväestöjen ja riistettyjen joukkojen taistelu”. Tällainen sanamuoto on ristiriidassa Internationalen peruseriaatteen kanssa: „työväenluokan vapauttaminen voi olla vain itsensä työväenluokan asia”. Proletariaatin ohessa „työväestöjen ja riistettyjen joukkojen” toinen osa (s.o. pääasiassa pientuottajat) on *vain osittain* vallankumouksellista taistelusaan porvaristoa vastaan. Se on vallankumouksellinen nimenomaan vain silloin, kun sen „edessä on proletariaattiin siirtyminen”, „*asettuu proletariaatin katsantokannalle*” („Kommunistinen manifesti”). Pientuottajien taantumuksellisuutta ei luonnoksessa ole korostettu laisinkaan, joten proletariaatin suhde „työväestöihin ja riistettyihin joukkoihin” *yleensä ja kokonaisuudessaan* on kuvattu *väärin*. [Luonnoksessa on esim. sanottu: „niiden (työväestöjen ja riistettyjen joukkojen) taistelu ja ennen kaikkea niiden edistyneimmän edustajan proletariaatin taistelu kärjistyy”. Pientuottajain „taistelun kärjistyminen” ilmenee sekä antisemitisminä että cesarisminä kuin myös talonpoikain liittoina batrakkeja vastaan ja jopa sosialistisen Gironden taisteluna Vuorta vastaan. Se, että proletariaatti edustaa kaikkia työväestöjen ja riistettyjen joukkoja, täytyy ilmetä ohjelmassa siten, että me *syytämme* kapitalismia *joukkojen* kurjuudesta (eikä ainoastaan työväenluokan kurjuudesta), „työväestöjen yhä laajempien kerrosten” (eikä työväenluokan) työttömyydestä.]

4) Luonnos muuttuu alituisesti ohjelmasta sanan varsinai-
sessa mielessä *kommentaareiksi*. Ohjelman tulee antaa
lyhyitä, yhtään liikaa sanaa sisältämättömiä *väittämiä* jät-
täen *selitykset* kommentaareihin, kirjasiin, agitaatiolle y.m.
Sen vuoksi Engels syyttikin aivan oikein „Erfurtin
ohjelmaa” siitä, että se muuttuu pituutensa, seikkaperäisyy-
tensä ja toistamistensa vuoksi kommentaareiksi.

Luonnoksessa tämä puutteellisuus esiintyy vieläkin voi-
makkaammin, siinä on toistamisia hirveän paljon ja yrityk-
set sisällyttää ohjelmaan prosessin *selitys* (prosessin pelkän
luonnehtimisen asemesta) eivät kuitenkaan saavuta tarkoi-
tusta, vaan pidentävät ohjelmaa mahdottomuuksiin asti.

*Kirjoitettu helmikuun lopulla —
maaliskuun alussa 1902*

HUOMAUTUKSIA KOMISSION OHJELMALUONNOKSEEN ¹⁷

KOMISSION LUONNOKSEN TEKSTI

1. Kansainvälisen vaihdon kehitys on saanut aikaan sivistysmaailman kaikkien kansojen välillä niin kiinteän yhteyden, että proletariaatin suuren vapausliikkeen oli tultava ja se on jo kauan sitten tullut kansainväliseksi.

2. Tämän vuoksi Venäjän sosialidemokraatit katsovat, että heidän puolueensa on proletariaatin maailmanarmeijan eräs osasto, kansainvälisen sosialidemokratian osa, ja ajavat takaa samaa lopullista päämäärää, kuten kaikkien muiden maiden sosialidemokraatit.

3. Tämä lopullinen päämäärä määräytyy porvarillisen yhteiskunnan kehityksen luonteesta ja kulusta.

LENININ HUOMAUTUKSET

Kysymysmerkki tarkoittaa, että halutaan tyylillisiä parannuksia.

Voisi parantaa kieliasua.

Tämä „kuten” („как”) ei ole venäjää, se on tyylillisesti kömpelö. „He ajavat takaa sitä samaa lopullista päämäärää, jonka ovat kaikkien muidenkin maiden sosialidemokraatit itselleen asettaneet” tai jotain sinne päin.

„Luonteesta ja” — kehoitan jättämään pois, sillä ne ovat tarpeettomia sanoja.

Lopullinen päämäärä määräytyy *kulusta*, mutta ei tämän yleisen „kulun” niistä muunnoksista, joita selitetään käsitteellä: „kehityksen luonne”. Siis nämä tarpeettomat sanat eivät ole aivan tarkkojakaan.

Tätä yhteiskuntaa luonnehtii tavaratuotannon herruus kapitalististen tuotantosuhteiden vallitessa, t.s. se, että kulutustarvikkeiden kaikkein tärkein ja huomattavin osa tuotetaan

Minkä takia vain „kulutustarvikkeiden”? Entä tuotantovälineiden? Olisi parempi: „tuotteiden” j.n.e.

myytäväksi sisäisillä tai kansainvälisillä markkinoilla, mutta kaikkein tärkein ja huomattavin osa

Nämä sanat pitäisi mielestäni pyyhkiä pois. Tarpeetonta toistamista.

näiden kulutustarvikkeiden — tavarain — tuotannon ja kiertokulun välineistä

Nämä sanat pitäisi pyyhkiä pois. Eivät yksistään kulutustarvikkeet ole tavaroita.

kuuluu lukumäärältään suhteellisen pienelle

(„Suhteellisen pienelle” asemesta *ehkäpä mitättömälle*, sillä riittävänä rajoituksena ovat sanat: „*kaikkein* tärkein ja huomattavin osa”. Mutta tämä ei ole tärkeää.)

henkilöluokalle, v. mutta väestön valtava enemmistö muodostuu osaksi henkilöistä, joilla ei ole minkäänlaisia tuotannon

Pitäisi lisätä: „kapitalisteille ja maanomistajille”. Muuten tulee *abstraktista*, joka on erittäin *sopimatonta* rinnastettaessa myöhempiin: „talonpojat ja koti-teollisuudenharjoittajat”.

ja kiertokulun välineitä (proletaarit), osaksi sellaisista, joiden hallussa on vain hyvin

vähäpätöisiä tuotantovälineitä, jotka eivät turvaa heidän toimeentuloaan (pientuottajain eräät kerrokset, esimerkiksi pientalonpojat ja kotiteollisuudenharjoittajat).

Kaikkia näitä henkilöitä heidän taloudellinen asemansa pakoittaa vakituisesti tai ajoittain myymään työvoimaansa, s.o. menemään palkkalaisiksi tavaroiden tuotanto- ja kiertokulkuvälineiden omistajille ja luomaan työllään heidän tulonsa.

4. Kapitalististen tuotantosuhteiden herruus laajenee yhä enemmän ja enemmän sitä mukaa, kun tekniikan alituinen täydellistymisen suurliikkeiden taloudellista merkitystä lisäten työntää pois itsenäisiä pientuottajia, toisin sanoen aiheuttaa heidän lukumääränsä suhteellisen vähenemisen muuttaen osan heistä prolettaareiksi, supistaa muiden merkitystä yhteiskunnallis-taloudellisessa elämässä, ja saattaa heidät paikoittain enemmän tai vähemmän täydelliseen, enemmän tai vähemmän ilmeiseen, enemmän tai vähemmän raskaaseen riippuvaisuuteen suuryrittäjistä.

5. Muuttaessaan osan itsenäisistä pientuottajista prolettaareiksi sama tekniikan täydellistyminen johtaa vielä suurempaan työvoiman tarjontaan ja antaa yrittäjille mahdollisuuden käyttää yhä suuremmissa määrässä naisten ja lasten työtä tavaroiden tuotanto- ja kiertokulkuprosessissa. Ja koska toisaalta tuo sama

„Ja kiertokulun” on jätettävä pois: ehta proletaarilla voi olla ja on ne „kiertokulun välineet”, jotka vaihdetaan *k u l u t u s t a r v i k k e i s i i n*.

Voisi parantaa kieliasua! „Tuotantovälineet” *turvaavat* (?) toimeentulon.

?

„Pääomasta” — eikä vain suurpääomasta.

?

tekniikan (koneiden) täydellistymisprosessi aiheuttaa työläisten elävän työn tarpeen suhteellisen vähenemisen yrittäjillä, niin työvoiman kysyntä jää välttämättömyyden pakosta jälkeen sen tarjonnasta, minkä vuoksi palkkatyön riippuvaisuus pääomasta suurenee ja pääoma riistää sitä kovemmin. Työväenluokan osuus sen työllä luotavassa yhteiskunnallisen tulon yleisimmassa pienenee alituisesti.

?

Nämä sanat sietäisi jättää pois, koska ne ovat sen ajatuksen tarpeetonta toistamista, joka on ilmaistu jo edellisessä väittämässä.

5. § yleensä osoittaa erittäin silmäänpistävästi luonnoksen yleisen puutteellisuuden: esityksen *pitkäveteisyyden* ja epäsuotavan *venyväisyyden*. Muuten: tämä aiheuttaa sen, mitä Engels Erfurtin luonnoksen arvostelussa nimitti „*schiefe Nebenbedeutung*’iksi” *. Tästä saa esimerkiksi sellaisen käsityksen, ikään kuin nais- ja lapsityön käytön lisääntyminen aiheutuisi *vain* itsenäisten pientuottajain „muuttumisesta” proletareiksi, mutta asia ei ole siten, niin tapahtuu myös jo *ennen* tuollaista „*muuttumista*”. 5. pykälän alkuosa on tarpeetonta toistamista.

6. Tällainen sisäinen asiain-tila porvarillisessa yh —

Liikatuotanto, joka aiheuttaa enemmän tai vähemmän kärkeviä teollisuuspuolia, joita seuraa pitempiä tai lyhempiä teollisuuden

Poisjätö.

* — „väärintulkittamisen mahdollisuudeksi”. *Toim.*

lamakausia, on kiertämätön seuraus tuotantovoimien kasvusta suunnitelmallisuuden puuttuessa, mikä luonnehtii tavaratuotantoa, ja nykyiselle yhteiskunnalle ominaisten kapitalististen tuotantosuhteiden vallitessa. Pulat ja teollisuuden lamakaudet puolestaan tekevät itsenäisten pientuottajain aseman entistä vaikeammaksi, johtavat entistä nopeammin proletariin aseman suhteelliseen ja eräillä paikkakunnilla myös absoluuttiseen huononemiseen.

7. Näin siis tekniikan täydellistyminen, joka merkitsee työn tuottavuuden suurenemista ja yhteiskunnallisen rikkauten kasvua, aiheuttaa porvarillisessa yhteiskunnassa yhteiskunnallisen epätasa-arvoisuuden lisääntymistä, välimatkan suurenemista omistavien ja omistamattomien välillä, toimeentulon turvaamattomuuden, työttömyyden ja kaikenlaisen kurjuuden kasvua.

8. Mutta sitä mukaa, kun kaikki nämä kapitalistiselle tuotantotalvälle ominaiset ristiriidat kasvavat ja kehittyvät, kasvaa myös työtätekevän ja riistetyn joukon tyytymättömyys nykyiseen asiaintilaan ja sen edistyneimmän edustajan — proletariaatin — taistelu tämän järjestelmän puolustajia vastaan kärjistyy.

Taaskin toistamista!!

Tämä ei riitä. Eivät ainoastaan „tee heidän asemaansa vaikeaksi”, vaan suorastaan *saattavat* joukot tain *taloudelliseen häviöön*.

6. §:n ensimmäinen osa voittaisi paljon, jos sitä lyhennettäisiin.

„Kaikenlaisen kurjuuden kasvu” — tämä lainaus minun luonnoksestani ei ole aivan onnistunut. En puhunut kurjuuden *kasvusta*. „Kaikenlainen” käsittää myös „*absoluuttisen*”. Maininta *joukkojen kurjuudesta* pitäisi mielestäni tämän vuoksi tehdä hieman toisin.

8. § osoittaa, että komissio *itsepintaisesti ei halua* noudattaa täsmällistä ja selvää *ehtoa*, joka sille asetettiin jo sen „syntyessä”. *Tämän ehdon perusteella* on tehtävä lisäys (jonka komissio tekikin 10. §:ssä), ja *sitä paitsi* lisäykseen asti on puhuttava vain

yksistään proletariaatin luokkataistelusta. Viimeksi mainittua vaatimusta, joka on selvästi esitetty sovintosopimuksessa, komissio *ei ole täyttänyt* ja katson oikeudekseni vaatia sen täyttämistä.

Ennen sitä, mitä on sanottu 10. §:n lopussa, *on väärin* puhua koko työtekeväen joukon tyytymättömyydestä yleensä ja nimitää proletariaattia sen „edistyneimmäksi edustajaksi”, sillä se on oikein *vain sillä ehdolla*, joka on esitetty 10. §:n lopussa. Ehdollisen komissio esittää ehdottomana. Pientuottajan puolinaisuutta, sen *puolittaista taantumuksellisuutta* komissio *ei ole mitenkään tuonut ilmi*: se on aivan sallimattonta. On käynyt niin, että tämän pientuottajan (tai tämän kerroksen *osan*) *mahdollinen* kuuluminen *periaatteellisten* „tämän järjestelmän puolustajain” joukkoon (sama lause 8. §:ssä!!) on tyystin *unohdettu!* Mutta kuitenkin tämä mahdollisuus *sangen* usein muuttuu todellisuudeksi silmiemme edessä.

Jotta olisi oikeus puhua proletariaatin liikkeestä, sen luokkataistelusta ja jopa *luokkadiktatuuristakin*, — on välttämätöntä *aluksi ottaa*

erikseen tämä *y k s i* luokka ja vasta sitten tehdä lisäys sen merkityksestä edustajana. Muuten luonnokseen tulee epäyhtenäisyyttä; 8. § *ei ole sidottu* selvän loogillisesti enempää *jatkoon* (mikä ei „työtätekevän joukon diktatuuri”??) kuin *alkuunkaan* (jos kaikki yhteiskunnalliset ristiriidat kärjistyvät, niin *siis* yhä enemmän kärjistyy *kahden luokan* välinen taistelu, mutta tämän on komissio unohtanut sanoa!!). Asiat eivät käy yhteen.

Samaan aikaan tekniikan täydellistyminen, joka yhteiskunnallistaa työprosessia verstaan sisällä ja keskittää tuotantoa,

luo yhä nopeammin sen sosiaalisen vallankumouksen mahdollisuuden, joka muodostaa kansainvälisen sosialidemokratian — proletariaatin luokkaliikkeen tietoisien ilmaisijan — koko toiminnan lopullisen päämäärän.

9. Tämä sosiaalinen vallankumous tulee olemaan kapitalististen tuotantosuhteiden poistamista ja niiden vaihtamista sosialistisiin tuotantosuhteisiin, t.s. riistäjien pakkoluovuttamista tuotteiden tuotanto- ja kiertokulkuvälineiden luovuttamiseksi yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi, ja suunnitelmanmukaista yhteiskunnalli-

Työn yhteiskunnallistuminen ei lähimainkaan rajoitu siihen, mitä verstaan sisällä tapahtuu: tämä kohta pitää korjata.

+ „ja välttämättömyyden” (sosiaalisen vallankumouksen välttämättömyyden).

Vertauksen vuoksi № 13.
NB *

?

* — Nota bene — huomata. Toim.

sen tuotantoprosessin järjestämistä niin koko yhteiskunnan kuin sen eri jäsentenkin tarpeiden tyydyttämiseksi. Tämän päämäärän toteuttaminen vapauttaa koko sorretun ihmiskunnan, sillä se tekee lopun yhteiskunnan toisen osan toista osaa kohtaan harjoittaman riiston kaikista lajeista.

10. Suorittaakseen sosiaalisen vallankumouksensa on proletariaatin valloitettava poliittinen valta (luokkadiktatuuri), joka tekee siitä tilanteen herran ja antaa mahdollisuuden voittaa kaikki esteet. Järjestäytyen tätä päämäärää varten itsenäiseksi poliittiseksi puolueeksi, joka on kaikkien porvarillisten puolueiden vastustaja,

proletariaatti kutsuu omiin riveihinsä kaikkia muita kapitalistisesta riistosta kärsiviä väestökeroksia

toivoen saavansa niiden kannatuksen, sikäli kuin ne käsittävät asemansa toivottomuuden nykyisessä yhteiskunnassa ja asettuvat proletariaatin katsantokannalle.

Epätarkka. Tällaisen „tyydyttämisen” „antaa” kapitalismikin, mutta ei kaikille yhteiskunnan jäsenille eikä samanlaista.

— Vastaväitteeni olen jo esittänyt — NB *

?

?

„Joka on kaikkien porvarillisten puolueiden vastustaja”, — siis *pikku-porvarillistenkin* puolueiden, eikö niin?? Mutta pikku-porvareiden *enemmistöhän* on „työtätekeviä ja riistettyjä”. Ei ole sidottu.

Sosialidemokratia järjestää ja kutsuu. „Proletariaatti... kutsuu omiin (!) kerroksiinsa (!)” — ganz unmöglich! **

Sanat „toivoen saavansa niiden kannatuksen” pitää heittää pois. Ne ovat *tarpeettomia* (jos kutsuu, niin se merkitsee, että toivoo saavansa) ja niissä on *schiefe Nebenbedeutung*. Kutsuu

* Ks. tätä osaa, ss. 12, 38. *Toim.*

** — kerrassaan mahdotonta! *Toim.*

niitä, jotka käsittävät,—
sikäli kuin käsittävät, das
genügt*.

11. Taistelevan proletariaatin puolue, sosialidemokratia, johtaa sen luokkataistelun kaikkia ilmentymiä, paljastaa koko työtätekevien ja riistettyjen joukolle riistäjien etujen ja riistettyjen etujen sovittamattoman vastakohtaisuuden ja tekee sille selväksi edessä olevan sosiaalisen vallankumouksen historiallisen merkityksen ja välttämättömät ehdot.

12. Mutta huolimatta lopullisen päämääränsä yhteisyydestä, mikä johtuu samanlaisen tuotantotavan herruudesta koko sivistysmaailmassa, eri maiden sosialidemokraatit asettavat itselleen erilaisia lähimpiä tehtäviä sen vuoksi, että tämä tuotantotapa ei ole kaikkialla kehittynyt samassa määrin, kuin myös sen vuoksi, että sen kehitys tapahtuu eri maissa erilaisessa sosiaalis-poliittisessa tilanteessa.

„Niiden (sen) etujen yhteensovittamattomuuden itse kapitalismin olemassaolon kanssa” tai joku tämäläinen korjaus. Eivät kaikki työtätekevät ole sellaisessa asemassa, että heidän „edut” olisivat „sovittamattoman” vastakohtaisia riistäjäin eduille. Työtätekevällä talonpojalla on *jotain*, yhtä ja toista, $\frac{a}{n}$, yhteistä suurmaanomistajan kanssa. On sanottava *yleisemmin*, laajemmin, muuten voi tulla väärin ja hairahdutaan *fraasiin*.

? Kieliasu!!

12. § — loppu. Pitäisi yrittää lyhentää. Tämän pykälän laihtuminen olisi varsin hyödyllistä. Eiköhän voisi käyttämällä: „kansalliset erikoisuudet” tai jotain selaista puristaa kymmenen sanaa kahdeksi?

* — tämä riittää. *Toim.*

13. Herruusaluettaan nopeasti levittävän ja yhä enemmän ja enemmän vallitsevaiseksi tuotantotavaksi muuttuvaisen kapitalismin rinnalla Venäjällä tavataan vielä joka askeleella vanhan, esikapitalistisen yhteiskuntajärjestyksemme jätteitä, järjestyksemme, joka perustui siihen, että tilanherrat, valtio tai valtion päämies orjuutti työtätekeviä joukkoja. Nämä jätteet pidättävät sangen suuresti tuotantovoimien kasvua, eivät päästä proletariaatin luokkataistelua kehittymään käinpuolisesti, painavat työtätekevän väestön elintaso alas, matkaansaattavat monimiljoonaisen talonpoikaiston asialaisen barbaarisia taloudellisen häviön muotoja ja rappeutumisen muotoja ja pitävät koko kansaa pimeydessä, oikeudettomana ja poljettuna.

14. Tsaarin itsevaltius, joka on huomattavin maaorjuusjärjestelmämme kaikista jätteistä ja kaiken tuon barbaarisuuden voimakain tuki, ei laisinkaan sovi yhteen sen poliittisen ja kansalaisvapauden kanssa, joka jo kauan on ollut olemassa kapitalistisen tuotannon edistyneimmissä maissa sen luonnollisena oikeudellisena lisänä. Itse olemukseltaan se on ahdistava kaikkea yhteiskunnallista liikettä eikä se voi olla olematta proletariaatin kaikkien vapauspyrkimysten pahin vihollinen.

Siksi Venäjän sosialidemokratia asettaa lähimmäksi poliittiseksi tehtäväkseen tsaarin itsevaltiuden

13. §:n alku. Kumarran ja kiitän pienenpienestä askeleesta minua kohti. Mutta: „vallitsevaiseksi, muuttuvaisen”... vais... vais — oh-hoh!

NB

? Kieliasu!

13. § — loppu. Toivottavasti parannetaan: olen jo ehdottanut, *millä tavalla* (korjaukseni omaan luonnokseeni *), mutta tässä: „...barbaarinen taloudellisen häviön ja rappeutumisen muoto...”?

? Kieliasu.

? Kieliasu.

Ei kelpaa. *Ei* kaikkea: bimetallismi ja prerafaelismi ovat myös „yhteiskunnallista liikettä”. Pitää korjata.

* Ks. tätä osaa, s. 18. *Toim.*

kukistamisen ja sen vaihtamisen tasavaltaan, joka perustuu demokraattiseen perustuslakiin, mikä turvaa

j.n.e.

„*Luonnollinen oikeudellinen lisä*” — kovin epäonnistunut oikean ajatuksen ilmaisu. Vapauden „luonnollisuutta” kapitalismissa on mutkistuttamassa 1001 sosiaalis-historiallista tekijää, mitä sana „luonnollinen” ei ilmaise. Ja se haiskahtaa, löyhkää jonkinlaiselta liberalismilta. Jos olisi sanoa jotenkin siihen tapaan, että „itsevaltiuden on *kiertämättä* tuominnut kuolemaan *koko* kapitalismin kehitys, kapitalismin, joka vaatii välttämättä kansalaisvapautta ja poliittista vapautta mutkistuvien etujen ilmaisemiseksi” t.m.s., sanalla sanoen, ilmaistava *kiertämättömyyttä* koskeva aate aiheuttamatta väärinkäsityksiä panemalla tämä *kiertämättömyys* „luonnollisten” joukkoon.

Yleensä, mitä enemmän syventyy lukemaan komission luonnosta, sitä enemmän tulee vakuuttuneeksi siitä, että se on, niin sanoakseni, *hautumaton*. Uskallan ennustaa, että tuo luonnoksen ominaisuus aiheuttaa meille paljon ja oikeudenumukaisia moitteita, jos julkaisemme sen *tässä* muodossa. *Kaikki* näkevät, että se on pinnallinen „yhteenliiamaus”.

Jos kerran luoja on rangaissut meitä synneistämme siten, että meidän on ehdottomasti esitettävä „kesken-tekoinen” luonnos, niin on edes ponnistettava *kaikki* voimat, että saataisiin *vähennetyksi* siitä johtuvia surullisia seurauksia. Sen vuoksi ovat kerrassaan väärässä ne, jotka pitävät *pääasiassa* ohjeenaan pyrkimystä „lopettaa mahdollisimman pian”: voi mennä takuuseen siitä, että *nyt*, tällaisen konstellaation vallitessa, ei kiirehtimisestä tule mitään muuta kuin pahaa, ja toimituksemme luonnoksesta tulee epätydyttävä. Ei ole tärkeää, että se julkaistaisiin ehdottomasti „Zarjan”¹⁸ 4. numerossa: julkaisemme 5. numerossa ja painatamme erillisenä lehtisenä *ennen* 5. numeron ilmestymistä. Siten menetellen jokin kuukauden myöhästymisen ei tee pienintäkään vahinkoa puolueelle. Ja olisi ihan varmasti parempi, jos korkea-arvoinen komissio työskentelisi, mietiskelisi ja hautoisi asiaa vielä perinpohjaisesti ja esittäisi meille *oman*, ei lii-mailemalla tehdyn, vaan eheän luonnoksen. Toistan vielä kerran: jos tätä tehtävää on mahdotonta suorittaa, niin silloin on asialle paljon hyödyllisempää pa-

lata kahden luonnoksen suunnitelmaan (ja me pystymme täydellisesti toteuttamaan tämän suunnitelman ilman *minkäänlaisia* „epämukavuuksia”: Plehanov julkaisee allekirjoituksellaan varustettuna „Zarjassa”, — minä taas „sivussa”, Genevessä, kuten x, y, z). Pyydän mitä nöyrimmin korkearvoista kollegiota harkitsemaan *huomaavaisesti* „kaikkia asianhaaroja”.

12. IV. 1902 — vaunussa: pyydän anteeksi tuhruisuutta. Jos ehdin, niin kirjoitan vielä ja selvemmin.

Kirjoitettu huhtikuun 12 p:nä 1902

LISÄHUOMAUTUKSIA KOMISSIION OHJELMALUONNOKSEEN

Itse luonnokseen tehtyjen huomautusten lisäksi mainitsen vielä:

3. §. „Yhteiskuntaa (porvarillista) luonnehtii tavara-tuotannon herruus kapitalististen tuotantosuhteiden *vallitessa, t.s.*”... ja edelleen kuvataan kapitalismin peruspiirteitä. Syntyy epäsuhte: „*t.s:n*” avulla on yhdistetty erilaituiset, eriarvoiset käsitteet, nimenomaan 1) tavaratuotannon *muunnos* sellaisena, jollaista kapitalististen tuotantosuhteiden herruus edellyttää, ja 2) tuotteiden myynti markkinoilla ja se, että väestöjoukot myyvät työvoimaansa.

Tämä epäsuhte, tämä yleensä tavaratuotannon ja yleensä kapitalismin *perusluontoisten* ja yleisimpien piirteiden — ja tavaratuotannon muunnoksen, joka perustuu kapitalistisiin tuotantosuhteisiin (silloin tavaroita ei enää vaihdeta *yksinkertaisesti* arvon mukaan), samaistaminen osoittaa havainnollisesti, että G. V. Plehanovin formula on epäonnistunut (mutta komissio hyväksyi tämän formulaa ja vain muutti sen sanamuotoa). Ohjelmassa, joka esittää vain kaikkein yleisimmät ja perusluontoisimmat kapitalismin piirteet *eikä esitä edes lisäarvoteoriaa*, — me yhtäkkiä „viittaamme” Böhm-Bawerkiin muistuttamalla, että „tavaratuotanto kapitalismin perusteella” ei olekaan ihan sitä, mitä on yksinkertainen tavaratuotanto! Jos asia on siten, niin minkä tähden ei ohjelmaan lisättäisi myös erikoisia viittauksia Mihailovskiin, Berdjajeviin y.m.s.? Toisaalta on jopa yleensä Marxin opille, joka koskee pääoman harjoittamaa työn riistoa, omistettu vain yksi kaikkein yleissosialistisin lausuma: „luovat työllään heidän tulonsa” (3. §:n lopussa), — mutta toisaalta todetaan erikoinen lisä-

arvon muuttuminen voitoksi „tavaratuotannossa kapitalististen tuotantosuhteiden perustalla”.

G. V. Plehanov on aivan oikeassa siinä, että sanat „tavaratuotanto kapitalististen tuotantosuhteiden pohjalla” ilmaisevat III osan¹⁹ perusajatuksen. Mutta ei muuta. Ohjelmassa tällä ajatuksella ei ole mitään tekemistä,— samoin kuin siinä ei ole mitään tekemistä myös realisaatiomekanismin kuvaamisella, mikä muodostaa II osan perusajatuksen,— samoin kuin siinä ei ole mitään tekemistä ylivoittojen maakoroksi muuttumisen kuvaamisella. Ohjelmassa riittää se, kun *todetaan* pääoman harjoittama työn riisto = lisäarvon muodostuminen, mutta tämän lisäarvon kaikenlaisista *muuttumisen* laaduista ja muotojen muunnoksista puhuminen ei ole paikallaan (eikä se ole mahdollistakaan parissa lyhyessä väittämässä).

LISÄYS LUOKKATAISTELUA KOSKEVAAN KYSYMYKSEEN

Hyväksyn täydellisesti V. Zaslutshin ajatuksen siitä, että meillä voidaan saada mukaan sosialidemokratian riveihin paljon suurempi osa pientuottajia ja paljon aikaisemmin (kuin Lännessä),— että sen toteuttamiseksi on meidän tehtävä *kaikki* meistä riippuva,— että tämä „toivomus” on ilmaistava ohjelmassa Martynoveja ja kumpp. „vastaan”. Kaiken tämän hyväksyn täydellisesti. Lisäystä, joka on ilmaistu 10. §:n lopussa, *tervehdin* — korostan tätä väärinkäsitysten välttämiseksi.

Mutta eihän jouta pidä vääntää toiseen suuntaan, kuten V. Zaslutsh tekee! Eihän „toivomusta” pidä sekoittaa *todellisuuden* kanssa, ja sitä paitsi sen immanenttisesti välttämättömän todellisuuden kanssa, jota vain koskeekin meidän Prinziplerienerklärung'imme*. On toivottavaa saada mukaan *kaikki* pientuottajat, — tietenkin. Mutta me tiedämme, että se on erikoinen luokka, vaikkakin tuhansin sitein ja väliastein proletariaattiin sidottu, mutta sittenkin erikoinen luokka.

Ensin on välttämätöntä *eristää* itsensä kaikista, ottaa erikseen vain yksistään, *ainoastaan ja yksinomaan* proletariaatti, ja vasta *sitten* on julistettava, että

* — deklaraatio, periaatteiden julistus. *Toim.*

proletariaatti vapauttaa kaikki, kutsuu kaikkia, kehoittaa kaikkia.

Minä suostun tähän „sitten”, mutta ennen sitä vaadin tuota „ensin”!

„Työtätekevien ja riistettyjen joukkojen” helvetilliset tuskat meillä Venäjällä eivät aiheuttaneet mitään *kansan* liikettä ennen kuin „kourallinen” tehdastyöläisiä aloitti taistelun, luokkataistelun. Ja *vain* tämä „kourallinen” takaa taistelun käynnin, jatkumisen, *laajenemisen*. Juuri Venäjällä, missä kriitikotkin (Bulgakov) syyttävät sosialidemokraatteja „talonpoikaisfobiasta” ja sosialistivallankumouksellisetkin huutavat, että luokkataistelukäsite on *vaihdeettava* käsitteeseen „kaikkien työtätekevien ja riistettyjen taistelu” („Vestnik Russkoi Revoljutsii” № 2)²⁰, — juuri Venäjällä meidän on *ensin* mitä jyrkimmällä määritelmällä, joka koskee *yksinomaan* proletariaatin pelkkää luokkataistelua, *eristettävä* itsemme kaikesta tuosta roskaväestä ja vasta sitten julistettava, että me *kutsumme kaikkia*, otamme kaiken, teemme kaiken, laajennamme kaikkia käsittäväksi. Mutta komissio „laajentaa” unohtaen ensin eristää!! Ja minua syytetään ahdasmielisyydestä siksi, että minä vaadin tämän „eristyksen” käymistä laajentamisen *edellä?!* Sehän on vääristelyä, herrat!!

Huomenna kiertämättä edessämme oleva taistelu yhteenliittyneitä kriitikkoja + „Russkije Vedomostin” ja „Russkoje Bogatstvo”²¹ vasemmistolaisempia herroja + sosialistivallankumouksellisia vastaan ehdottomasti vaatii meiltä nimenomaan proletariaatin *luokkataistelun erottamista* „työtätekevien ja riistettyjen joukkojen” „taistelusta” (taistelustako?). Näitä joukkoja koskevat fraasit ovat päävalltina kaikkien unsicheren Kantonisten * käsissä, mutta komissio pelaa heidän edukseen ja riistää meiltä aseensa, jota käytetään taistelussa puolinaisuutta vastaan, jotta tulisi korostetuksi toinen puoli! Mutta älkääpä unohtako toistakaan puolta!

Kirjoitettu huhtikuussa 1902

* — epäluotettavien kantonistien. *Toim.*

KORJAUS OHJELMAN AGRAARIOSAAN ²²

Ehdotan, että agraariohjelmamme neljänteen pykälään tehdään seuraavanlainen muutos: sanojen „talonpoikaiskomiteoiden muodostamista (a) niiden maiden kyläyhdykskunnille palauttamiseksi (pakkoluovuttamalla *tai siinä tapauksessa, jos maa on siirtynyt toiselta toiselle, lunastamalla j.n.e.*)” j.n.e. asemesta on sanottava: „talonpoikaiskomiteoiden muodostamista (a) niiden maiden palauttamiseksi kyläyhdykskunnille (pakkoluovuttamalla), jotka...” j.n.e.,

t.s. jättämään pois alleviivatut sanat.

Mielestäni tämä korjaus on tehtävä seuraavien seikkojen perusteella:

1. Agraariohjelmassa me esitämme „maksimimme”, „sosiaalis-vallankumoukselliset vaatimuksemme” (ks. minun kommentaariani)²³. Lunastuksen salliminen taas on ristiriidassa koko vaatimuksen sosiaalis-vallankumouksellisen luonteen kanssa.

2. „Lunastuksella” on sekä historiallisen perinteen kannalta (vuoden 1861 lunastus) että sisällöltään (vrt. kuuluisaa: „lunastus on sitä samaa ostoa”²⁴) erikoinen matalamielisen hyväätarhoittavan ja porvarillisen toimenpiteen sivumaku. Takertumalla meidän *myöntämäämme* lunastukseen ei olisi mahdollonta tahrata koko vaatimuksemme olemusta (ja tahrijoita tätä tekosta varten löytyy enemmän kuin tarpeeksi)*.

* Myöntämällä lunastuksen me *degradoimme* poisleikattujen (otrezka-) maiden palauttamisen, joka on kilfeellinen vallankumouksellinen toimenpide, aivan tusina-„reformiksi”.

3. Ei ole syytä pelätä sellaista „epäoikeudenmukaisuutta”, että otrezkamaita riistetään pois sellaisilta henkilöiltä, jotka ovat maksaneet niistä rahaa. Muutenkin olemme rasittaneet tätä toimenpidettä — otrezkamaiden palauttamista — kahdella ahtaalla ehdolla [(1) — „maat, jotka on leikattu pois v. 1861” ja (2) — „jotka ovat *nyt* velkaorjuutuksen välineenä”]. Omaisuus, joka on *maaorjuudellisen* riiston välineenä, on täysin oikeudenmukaista takavarikoida ilman korvaustakin. (Käyköön sitten otrezkamaiden ostaja oikeutta myyjän kanssa — se ei ole meidän asiamme.)

4. Myöntämällä „lunastuksen” me säilytämme *rahamaksut* talonpojille, jotka nimenomaan työllämaksun vuoksi ovat olleet syvimmällä luontaistaloudessa: jyrkkä siirtyminen *rahamaksuihin* voi saattaa talonpojat *erittäin nopeasti* taloudelliseen häviöön, mutta se olisi ristiriidassa koko ohjelmamme hengen kanssa.

5. Jos *poikkeuksena* kannattaakin antaa „korvaus” otrezkamaiden ostajalle, niin ei missään tapauksessa talonpoikain kustannuksella, joilla on moraalinen ja historiallinen oikeus näihin otrezkamaihin. „Korvaus” voidaan suorittaa antamalla vastaava maapalsta jostain syrjästä j.n.e.; se ei koske enää meitä.

Pyydän kaikkia antamaan äänensä: *puolesta* = siis lunastusta koskevien sanojen poistamisen puolesta, merkitemieni sanojen poispyyhkimisen puolesta.

Vastaan = entiseen muotoonsa jättämisen puolesta.

- 1) G. V.—
- 2) P. B.—
- 3) V. I.—
- 4) Berg —
- 5) A. N.—
- 6) Frey — puolesta.